

НАЛАГОДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД

ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК

Міністерство
цифрової трансформації
України

Міністерство розвитку
громад та територій України

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОЄКТ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ

ПЕРЕДМОВА

Світ постійно і динамічно змінюється! Ми пристосовуємося до змін екології, клімату, до протистояння надзвичайним ситуаціям та пандеміям. Нам доводиться вчитися продовжувати свою діяльність у цих складних умовах. Органи місцевого самоврядування не можуть все залишити і піти на карантин. Вони зобов'язані за будь-яких умов забезпечити надання якісних послуг в усіх сферах життєдіяльності територіальних громад. За таких умов, увесь тягар лягає на органи місцевого самоврядування. Вони працюють 24/7. Це до них завжди звертаються жителі за допомогою, це вони приймають рішення про пільги місцевому бізнесу задля його виживання, дофінансовують освіту і медицину, надають публічні послуги за будь-яких умов.

Цей посібник розроблено Асоціацією міст України за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» для полегшення роботи органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад в умовах надзвичайних ситуацій. Сподіваємося, рекомендації та кращі практики, зібрані у цьому креативному електронному посібнику, стануть в нагоді та допоможуть підготуватися до дистанційної роботи. Спільними зусиллями ми гідно здолаємо будь-які виклики!

*Олександр Слобожан,
Виконавчий директор Асоціації міст України
кандидат наук з державного управління*

Вступ	4
Що таке дистанційна робота в органах місцевого самоврядування	5
Можливості дистанційної роботи в органах місцевого самоврядування	9
Організація дистанційної роботи в органах місцевого самоврядування	19
Історії успіху дистанційної роботи в органах місцевого самоврядування	26
Співпраця заради виживання	42
Замість висновку	49
Може стати в нагоді	50

Ця публікація була підготовлена за підтримки Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Швеції, Польщі, Данії та Естонії. Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю її авторів та не може жодним чином сприйматися як такий, що відображає погляди Програми «U-LEAD з Європою», уряду України, Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Швеції, Польщі, Данії та Естонії.

Скорочення:

ОМС – органи місцевого самоврядування (колегіальні і єдиноначальні)

колегіальні ОМС:

- 1) сільські, селищні, міські, районні у місті, районні, обласні ради (депутатський склад);
- 2) постійні комісії сільських, селищних, міських, районних у місті, районних, обласних рад;
- 3) виконавчі комітети сільських, селищних, міських, районних у місті рад

COVID-19 – гостра респіраторна хвороба COVID-19, спричинена коронавірусом SARS-CoV-2

“Не було б щастя, та нещастя допомогло!”

На сьогодні наявні широкі можливості використання електронних технологій для дистанційних комунікацій як для забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування, так і для взаємодії з громадськістю, бізнесом. Широке впровадження таких технологій у практиках органів місцевого самоврядування дозволяє забезпечити діяльність у надзвичайних ситуаціях і, в багатьох випадках, підвищити її ефективність.

Карантин та надзвичайна ситуація, як наслідки, стали повною несподіванкою для України та усього світу. Органи місцевого самоврядування, підпорядковані їм установи та підприємства є відповідальними за забезпечення більшості питань як звичайної життєдіяльності жителів сіл, селищ, міст (загальне управління, цивільний захист, адміністративні та комунальні послуги, благоустрій населених пунктів, транспортне забезпечення працівників критично важливих підприємств та організа-

цій, соціальне забезпечення, забезпечення діяльності закладів освіти та охорони здоров'я), так і багатьох за створення особливих умов протиепідемічного захисту, пов'язаних із карантинном. В умовах суворого обмеження контактів, вони були серед тих небагатьох, хто повинен був не зупинитися і самоізолюватися, а продовжувати свою діяльність.

Тому, правильним висновком на майбутнє, вже зараз має бути впровадження в діяльність органів місцевого самоврядування інструментів дистанційної роботи.

Мета цього посібника – визначення особливостей дистанційної роботи та можливості їх застосування у діяльності органів місцевого самоврядування, наведення прикладів успішного зарубіжного та українського досвіду.

Зроби зараз! Будь готовий!

ЩО ТАКЕ ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Дистанційна робота в ОМС – це віддалена діяльність посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, інших осіб, що виконується за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій поза приміщенням ОМС, для забезпечення реалізації ОМС своїх повноважень та реалізації інтересів територіальної громади, прав, обов'язків окремих осіб.

Дистанційна робота зазвичай розглядається як різновид трудових відносин. У цьому посібнику поняття дистанційна робота використовується дещо ширше, ніж у останніх змінах до трудового законодавства. Депутати місцевих рад працюють у колегіальних ОМС лише сесійно (протягом незначного часу), безоплатно, і на них не поширюється трудове законодавство. Проте, вказані відмінності не є перешкодою розглядати дис-

танційну роботу посадових осіб та депутатів спільно, оскільки інструменти такої роботи є однаковими. Також в якості дистанційної роботи розглядається взаємодія посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад з громадськістю, бізнесом, іншими зацікавленими особами, одержувачами адміністративних послуг, оскільки вони є обов'язковими учасниками адміністративних процедур в ОМС.

ПОТРЕБА У ДИСТАНЦІЙНІЙ РОБОТІ ВИНИКАЄ У ЗВ'ЯЗКУ З:

особливостями діяльності колегіальних органів

необхідність термінового проведення засідання колегіального органу; необхідність забезпечення кворуму, коли члени колегіального органу не можуть з поважних причин прибути на засідання

особливостями роботи окремих посадових осіб, інших працівників з огляду на їх обов'язки

періодична або переважна робота поза офісом, здійснення представницьких функцій, відвідування об'єктів управління, підприємств, відрядження, інспектування, мобільні ЦНАПи тощо

життєвими обставинами або станом здоров'я

вагітність, догляд за дитиною, неможливість термінового повернення з відпустки, окремі хвороби, що можуть поєднуватися із трудовою діяльністю, обсервація, самоізоляція, наявність інвалідності тощо)

ефективністю для окремих видів робіт та працівників

ІТ-спеціалісти, інші працівники, що переважно працюють за комп'ютером забезпечення часткової зайнятості

надзвичайними ситуаціями, які обмежують пересування

масштабне стихійне лихо, епідемія, епізоотія тощо

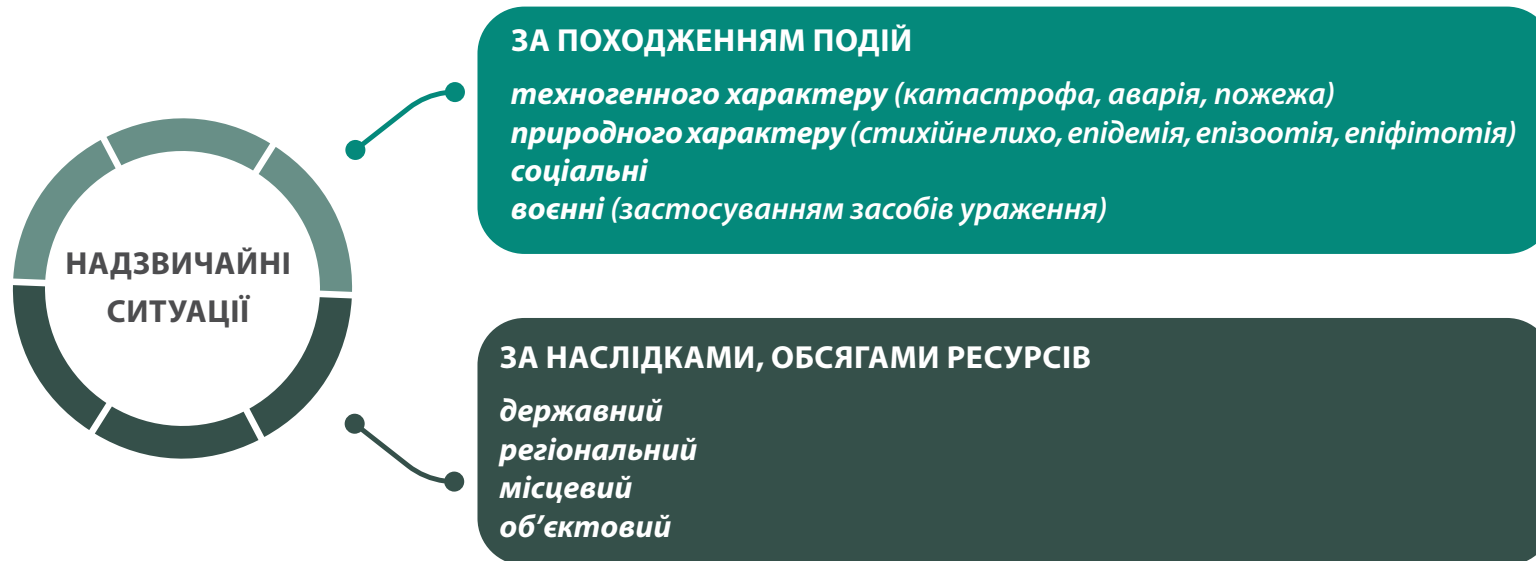
“Чудодійний копняк!”

Запровадження карантину та надзвичайної ситуації внаслідок поширення COVID-19, привернули особливу увагу до необхідності дистанційної роботи. Якщо за звичайних умов дистанційна робота може запроваджуватися ситуативно, то при надзвичайних ситуаціях – це вимушений обов’язковий крок, що поширюється на діяльність значної частини працівників задля збереження їх здоров’я та забезпечення безперебійної роботи.

Карантин та надзвичайна ситуація, спричинені COVID-19, виявили, що дистанційна робота майже не використовується органами місцевого самоврядування. Це значно ускладнило їх пристосування до нових умов. Певним чином, ситуацію рятувала можливість проведення засідань колегіальних органів місцевого самоврядування з дотриманням карантинних обмежень (використання респіраторів та захисних масок, дезінфекція приміщень, дотримання дистанції, проведення засідань на відкритому повітрі тощо). Однак, такий підхід не завжди є можливим, крім того, є ризиковим та потребує додаткових приготувань.

Варто враховувати, що надзвичайні ситуації бувають різними.

Під надзвичайною ситуацією розуміється стан, що характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинений небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності. Основним правовим актом, що спрямований на протидію надзвичайним ситуаціям, є Кодекс цивільного захисту України.

Вказані загрози необхідно брати до уваги і бути готовими до продовження діяльності ОМС за таких несприятливих умов, враховуючи, що сучасні технології дають широкі можливості для налагодження та запровадження дистанційної роботи. Крім того, наявність практики дистанційної роботи та відповідної інфраструктури за звичайних умов є запорукою її швидкого та широкого впровадження при надзвичайних ситуаціях.

Варто звернути увагу на переваги та недоліки дистанційної роботи в умовах, коли вона суттєво переважає над звичайною офісною.

ПЕРЕВАГИ:

- відсутні витрати часу і грошей на дорогу до роботи і назад (там, де такі витрати є суттєвими);
- працівник може перебувати будь-де, де є доступ до Інтернету і наявність комп'ютера або смартфона;
- висока оперативність для багатьох видів діяльності;
- можливість більшої концентрації на роботі за відсутності факторів, що відволікають у офісі;
- більша гнучкість у плануванні свого режиму роботи;
- можливість персоналізованих умов роботи, особливо у випадках, пов'язаних із певними особистими життєвими обставинами та станом здоров'я;
- можливість дотримання умов ізоляції, що обумовлені надзвичайними ситуаціями.

НЕДОЛІКИ:

- необхідність більшої самодисципліни і відповідальності;
- відсутність повноцінного спілкування з колегами, як формального, так і неформального, що може ускладнити виконання завдань;
- не завжди просто забезпечити належні умови для роботи вдома;
- розмивання межі між роботою та особистим життям, що може призвести до професійного вигорання та проблем у особистому житті;
- можливі проблеми зі здоров'ям, спричинені зменшенням рухливості.

Оцінюючи особливості роботи ОМС, переваги та недоліки дистанційної роботи, можна зробити висновок, що повністю дистанційна робота – виняток. Гнучке ж поєднання дистанційної роботи із звичайною – це гарна можливість врахувати різні обставини, зекономити час та ресурси.

Дистанційна робота є однією з можливостей сучасної системи організації роботи ОМС на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Вона чудово поєднується з електронним документообігом, електронними сервісами комунікації не лише всередині ОМС, а й у відносинах з громадськістю, бізнесом, державою. Така взаємодія є вкрай важливою для якісної діяльності, особливо в умовах дистанційної роботи.

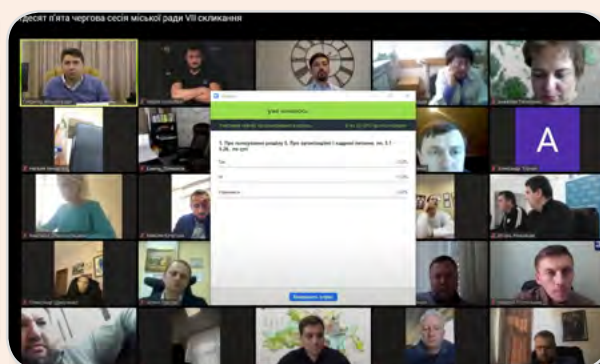
МОЖЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

“Велосипед придумали до нас”

ЗАКОНОДАВСТВО

Закони України [«Про місцеве самоврядування в Україні»](#), [«Про статус депутатів місцевих рад»](#), [«Про службу в органах місцевого самоврядування»](#), [Кодекс законів про працю України](#) не містять норм, які б перешкождали колегіальним ОМС проводити дистанційні засідання. Проте і прямо не передбачають такої можливості. Вказане, а також відсутність практики та потреби не сприяли впровадженню такої форми роботи. Однак карантин, що встановлений з огляду на COVID-19, суттєво підсилив потребу у використанні дистанційних способів роботи.

ПРИКЛАД

25 березня відбулася 55-та чергова сесія Дніпровської міської ради. Задля дотримання карантинних обмежень, розпочали роботу на свіжому повітрі, у дворі міської ради. Під час засідання було внесено зміни до регламенту ради щодо можливості проведення дистанційних засідань. І одразу скористалися таким нововведенням. Оголошили перерву, після якої продовжили

роботу дистанційно в режимі відеоконференції. Під час останньої вдалося прийняти ряд важливих рішень. Слід відзначити, що Дніпровська міська рада першою перейшла в режим дистанційних сесій ще до прийняття спеціального закону. Переглянути відео можна за [посиланням](#)

Для активізації проведення дистанційних засідань та усунення формальних процедур, що уповільнюють прийняття рішень, на час карантину були передбачені тимчасові норми – [пп 2 п. 11-1 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»](#). Ці норми давали можливість проводити засідання за відсутності відповідних положень у регламентах рад та виконавчих комітетів рад, усунути затримки при прийнятті важливих рішень, пов'язаних із необхідністю виконання Закону України [«Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»](#), ч. 3 ст. 15 Закону України [«Про доступ до публічної інформації»](#), Закону України [«Про державну допомогу суб'єктам господарювання»](#).

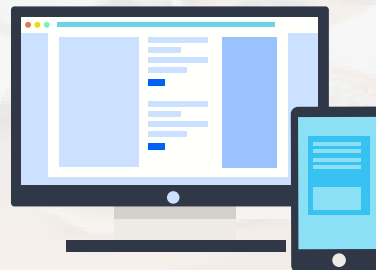
Правове поле дає широкі можливості запровадження дистанційної роботи служби в ОМС. У цій частині на посадових осіб місцевого самоврядування поширюється дія законодавства України про працю ([ч. 3 ст. 7 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування»](#)). Відповідні норми містяться у [ст. 60 Кодексу законів про працю України](#). Зокрема, дистанційна робота виконується працівником за місцем його проживання чи в іншому місці, за його вибором, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, але поза приміщенням роботодавця.

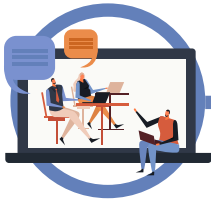
При дистанційній роботі працівники розподіляють робочий час на свій розсуд, на них не поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, якщо інше не передбачено у трудовому договорі. При цьому загальна тривалість робочого часу не може перевищувати норм, передбачених статтями 50 і 51 цього Кодексу. Виконання дистанційної роботи не тягне за собою будь-яких обмежень обсягу трудових прав працівників. Якщо працівник і роботодавець письмово не домовились про інше, дистанційна робота передбачає оплату праці в повному обсязі та в строки, визначені діючим трудовим договором.

Умови дистанційної роботи повинні бути врегульовані або індивідуально для кожного працівника та/або внутрішнім нормативним актом. Зверніть увагу, що обов'язковою умовою є досягнення згоди між працівником та працедавцем. Дистанційна робота може поєднуватися з гнучким режимом робочого часу.

ДЛЯ ОМС ВАРТО РОЗГЛЯДАТИ ТАКІ МОЖЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ:

- **сервіси конференцзв'язку**
- **сервіси дистанційної роботи з документами**
- **сервіси інформування**
- **сервіси зовнішньої взаємодії**

СЕРВІСИ КОНФЕРЕНЦЗВ'ЯЗКУ

“Насправді це просто”

Діяльність органів місцевого самоврядування є достатньо консервативною, але досвід роботи в умовах карантину та сучасний розвиток технологій свідчать про потребу змінювати підходи до роботи на більш сучасні.

Очевидні переваги у дистанційній роботі колегіальних ОМС при проведенні різних нарад мають:

- відеоконференції;
- аудіоконференції.

Відеоконференції є найкращим варіантом у більшості випадків. Проте, аудіоконференції є зручнішими у разі проведення засідань за невеликої кількості учасників та відсутності питань, які потребують значного обговорення.

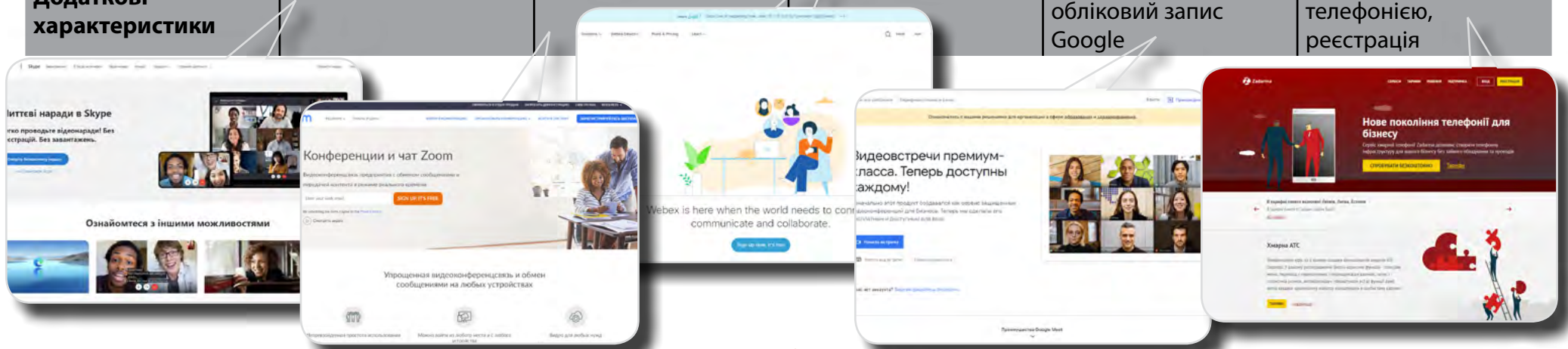
Програмне забезпечення відеоконференції повинно відповідати базовим вимогам:

- одночасного підключення всіх членів колегіального органу, працівників, які супроводжуватимуть засідання, а також запрошених осіб;
- запису дистанційного засідання;
- онлайн трансляції дистанційного засідання;
- можливості головуєчого (модератора) управляти ходом відеоконференції (адміністрування);
- наявності функції демонстрації екранів з презентаціями та документами;
- бажаною є функція голосування, запису на виступ, внутрішній чат (ці функції можна реалізувати через інше програмне забезпечення).

Обов'язковою умовою проведення дистанційних засідань є їх повне технічне фіксування, що дозволяє уникнути спірних питань, пов'язаних із дотримання вимог законів та регламенту.

Наразі в широкому доступі є багато варіантів програмного забезпечення, що передбачають проведення конференцій. Обрання певного програмного продукту потребує фахової консультації із врахуванням наявних технічних умов та можливостей, вимог до функціональності. Найбільш поширеними на сьогодні інструментами є Skype for Business, Zoom, WebEx, Google Meet, Zadarma тощо. Ці інструменти є доступними для більшості комп'ютерних (Microsoft Windows, macOS) та мобільних (Android, iOS) операційних систем, що значно спрощує дистанційну роботу великої кількості користувачів. Давайте порівняємо ці сервіси.

Назва сервісу	Skype	Zoom	WebEx	GoogleMeet	Zadarma
Оплатність	Безкоштовно/платно з розширеними функціями	Безкоштовно/платно з розширеними функціями	Безкоштовно/платно з розширеними функціями	Безкоштовно/платно з розширеними функціями	Безкоштовно/платно з розширеними функціями
Кількість учасників	50	100	100	100	20
Час відеоконференції	4 год. (10 на добу)	40 хв	50 хв	1 година	необмежений
Запис відеоконференції	+	+	+	+	+
Збереження файлів у сховищі	+	-	до 1 ГБ	15 ГБ	200 МБ
Демонстрація екрану	+	+	+	+	+
Додаткові характеристики				Потрібно мати обліковий запис Google	Інтеграція з телефонією, реєстрація

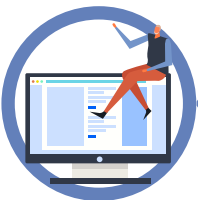

СЕРВІСИ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДОКУМЕНТАМИ

Дистанційна робота посадових осіб можлива у випадках використання ними у своїй роботі переважно комп'ютера та електронних засобів зв'язку, відсутності нагальної потреби особисто контактувати з людьми (особистий прийом) або паперовими документами. Дистанційна робота може добре поєднуватися із звичайною роботою. Вона відкриває широкі можливості застосування часткової зайнятості працівників.

Значна частина роботи із документами може бути здійснена дистанційно шляхом:

- виконання обов'язків поза робочим місцем за допомогою службового або особистого обладнання (стаціонарний комп'ютер або ноутбук, планшет, смартфон);
- використання інструментів спільного редагування одного електронного документа (Google Docs, Microsoft 365);
- використання хмарних сховищ (Google Drive, Microsoft One Drive, Dropbox) для обміну файлами будь-якого розміру та кількості;
- особистого зв'язку за допомогою миттєвих повідомлень, відео та аудіозв'язку, електронної пошти;
- запровадження системи електронного документообігу та відділеного доступу до неї.

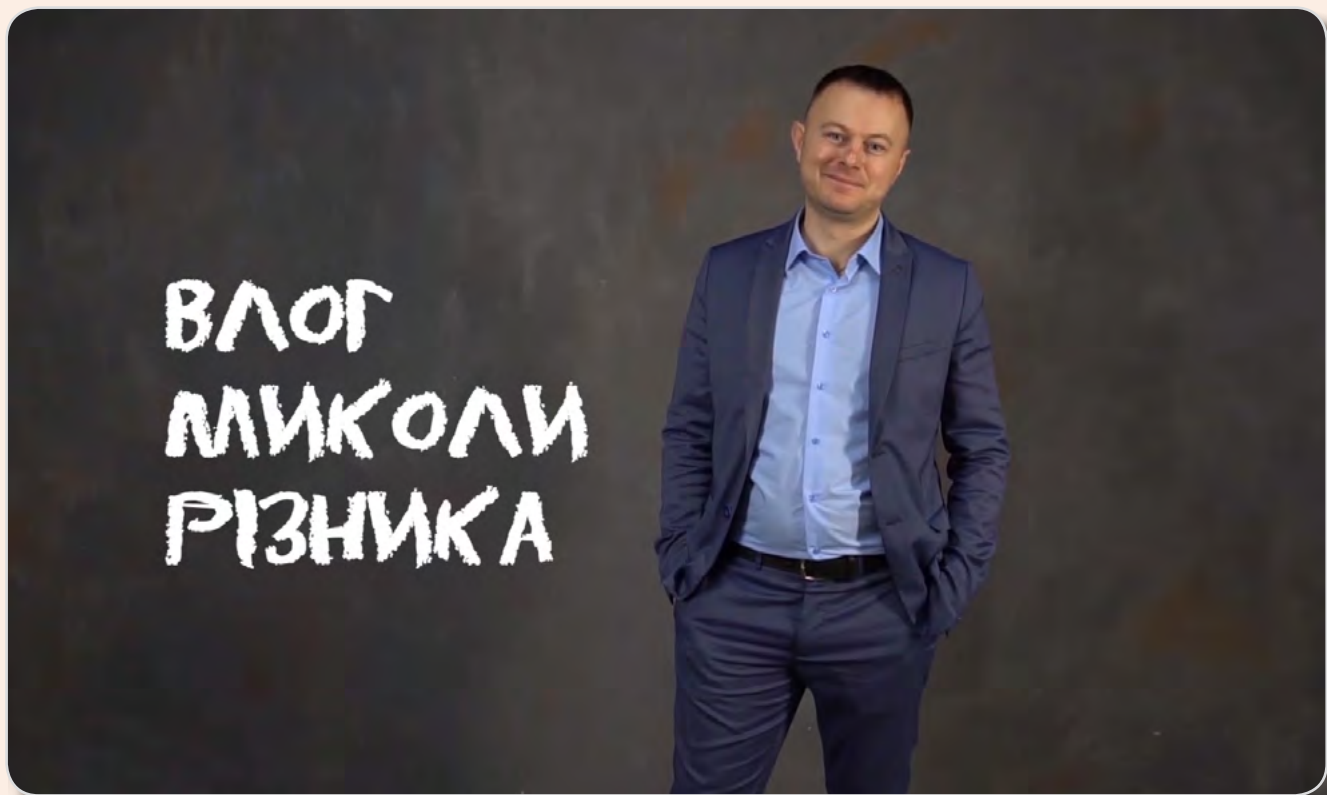
СЕРВІСИ ІНФОРМУВАННЯ

Для поширення офіційної інформації (оголошення про електронні консультації, підготовлені до розгляду проекти рішень, оголошення про скликання сесій рад, проведення засідань виконавчих органів, їх порядки денні, інші оголошення) **необхідно використовувати як обов'язкові, так і електронні засоби інформування:**

- офіційні інформаційні канали без зворотного зв'язку: сайт місцевої ради; сторінки у соціальних мережах (наприклад, Facebook, Twitter, як найбільш поширені), канали, спільноти у месенджерах (наприклад, Viber, Facebook Messenger, Telegram, WhatsApp, як найбільш поширені) з посиланням на хмарне сховище;
- електронні сервіси інформування ([єдиний веб-портал використання публічних коштів](#), [державний веб-портал бюджету для громадян](#), [єдиний портал відкритих даних](#), [інформаційна система «Розумне місто»](#) тощо);
- адресне розсилання електронною поштою всім членам колегіального органу, особам, яких прямо стосуються питання, а також всім іншим відомим зацікавленим особам;
- електронні ЗМІ.

Визначальними характеристиками використання сучасних технологій є миттєве донесення інформації до відповідних осіб і надання їм можливості віддаленого опрацювання матеріалів. При цьому, важливо максимально охопити такими системами інформування відповідних заінтересованих осіб. Це дозволить своєчасно залучити їх до роботи, врахувати їх думку, уникнути конфліктів у подальшому та вибудувати довіру у відносинах.

ПРИКЛАД

Доволі креативно до питання спілкування онлайн підійшов Опішнянський селищний голова. Він зробив цілу серію відео звернень – блогів, якими висвітлив важливі для територіальної громади питання. [Дивитись ТУТ](#)

СЕРВІСИ ЗОВНІШНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ

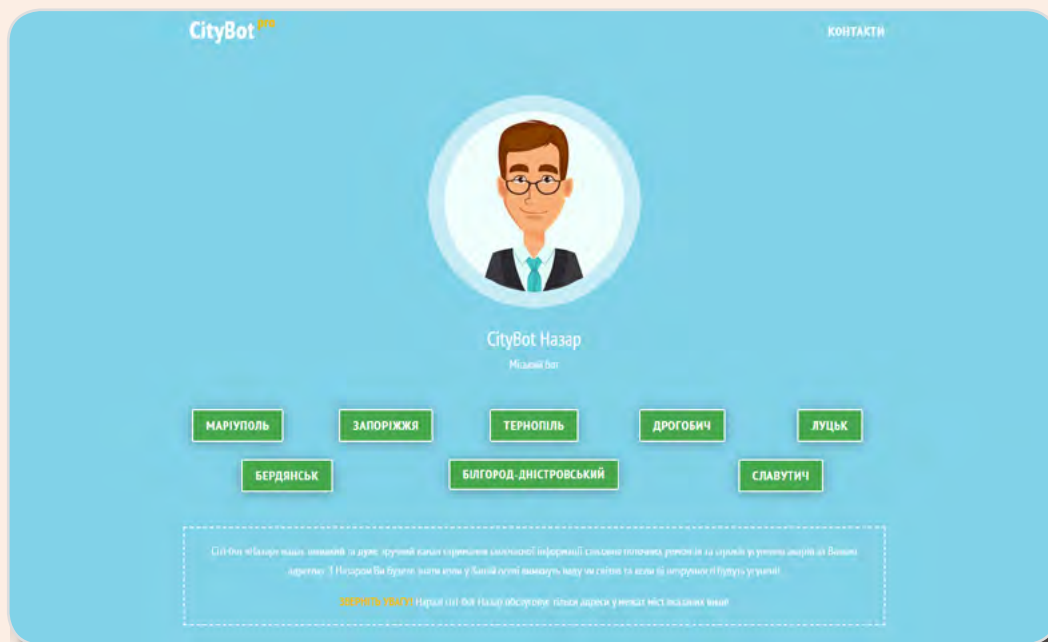
Важливими особливостями діяльності ОМС є обов'язкове врахування ними інтересів та пропозицій громадськості та заінтересованих осіб при прийнятті своїх рішень, а також постійна взаємодія з одержувачами адміністративних послуг. Крім відкритості, як принципу місцевого самоврядування, є необхідним дотримання процедури [обговорення регуляторних актів](#) та [доступу до публічної інформації](#).

Тому важливо, щоб запровадження дистанційної роботи супроводжувалося також використанням електронних засобів двосторонньої комунікації з громадськістю та заінтересованими особами:

- **електронні петиції** (подання колективного звернення);
- **електронні консультації** (обговорення проектів рішень, опитування щодо пропозицій місцевої влади);
- **електронний громадський бюджет** (ініціювання проектів для фінансування з місцевого бюджету);
- **електронні комунікації з налагодженим зворотнім зв'язком** (офіційний сайт, електронні ЗМІ, меседжери, соціальні мережі);
- **електронні адміністративні послуги;**
- **телефонна гаряча лінія.**

Вказані інструменти дозволяють зручно, з мінімальними витратами часу та зусиль реалізувати більшість звичайних можливостей активного жителя або іншої заінтересованої особи.

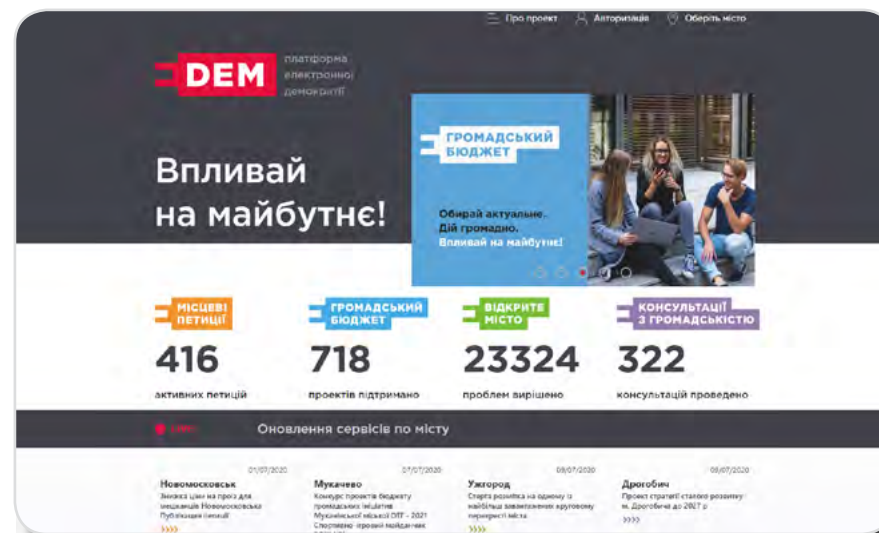
ПРИКЛАД

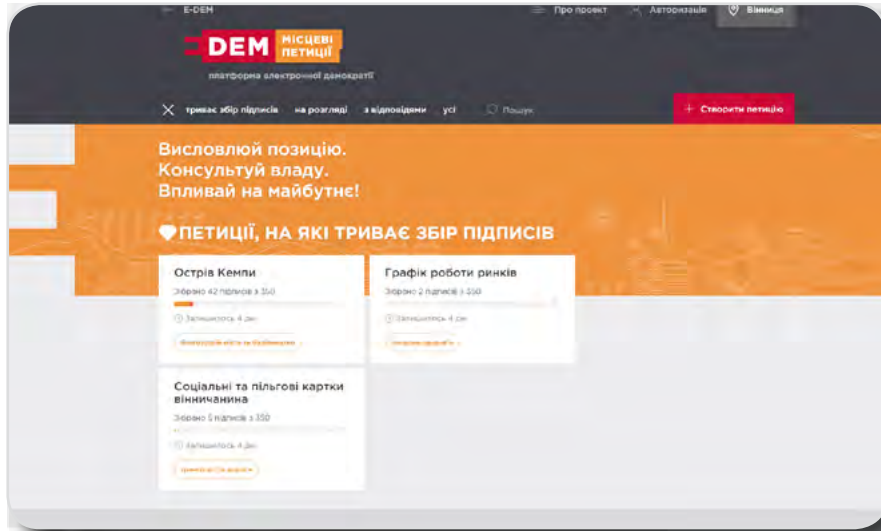

Карантинні заходи також стимулювали підвищення інтересу до різноманітних інноваційних продуктів. Так, популярними стали чат-боти у Telegram та Viber. 8 міських рад вже встановили Сіті-бот «Назар». Даний сервіс надає швидкий та дуже зручний канал отримання своєчасної інформації стосовно поточних ремонтів та строків усунення аварій за адресою. Наразі даний чат-бот доступний у Славутичі, Тернополі, Маріуполі, Бердянську, Запоріжжі, Дрогобичі, Білгород-Дністровському та Луцьку. А Львівська міська рада має власний чат-бот @LvivCityHelper. Він доступний у Telegram та Facebook. Це частина проєкту «Відкриті дані Львова», що створений для швидкого і цілодобового доступу мешканців міста до публічної інформації.

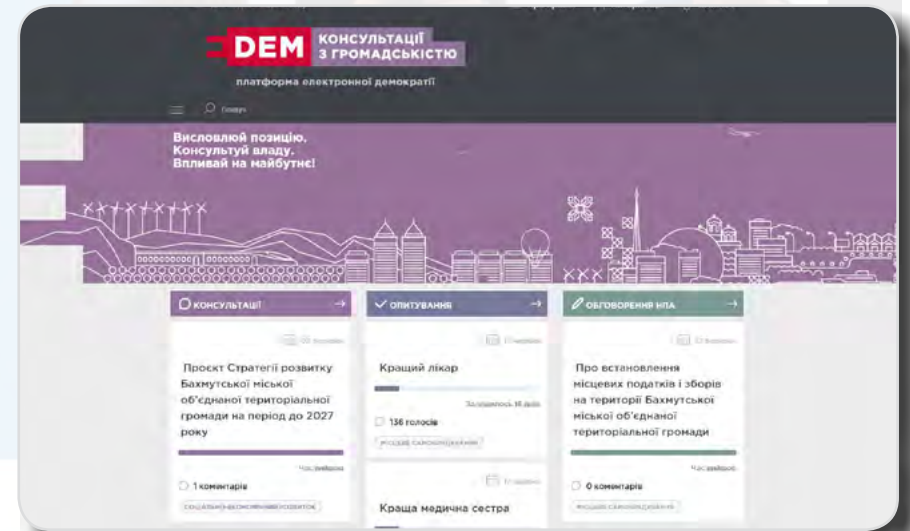
Такі сервіси можна створювати самостійно, а можна скористатися готовими і безкоштовними. Прикладами таких сервісів є:

1) веб-платформа «Єдина платформа місцевої електронної демократії», що створена в рамках програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP):

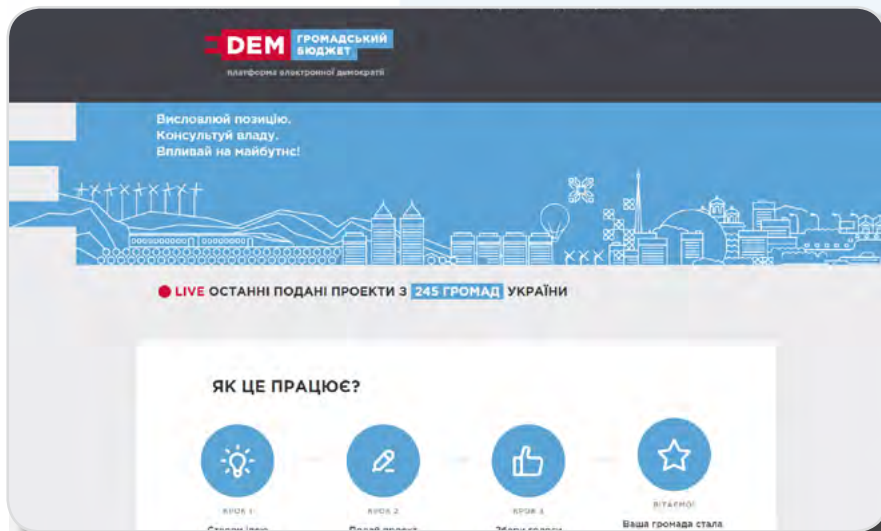

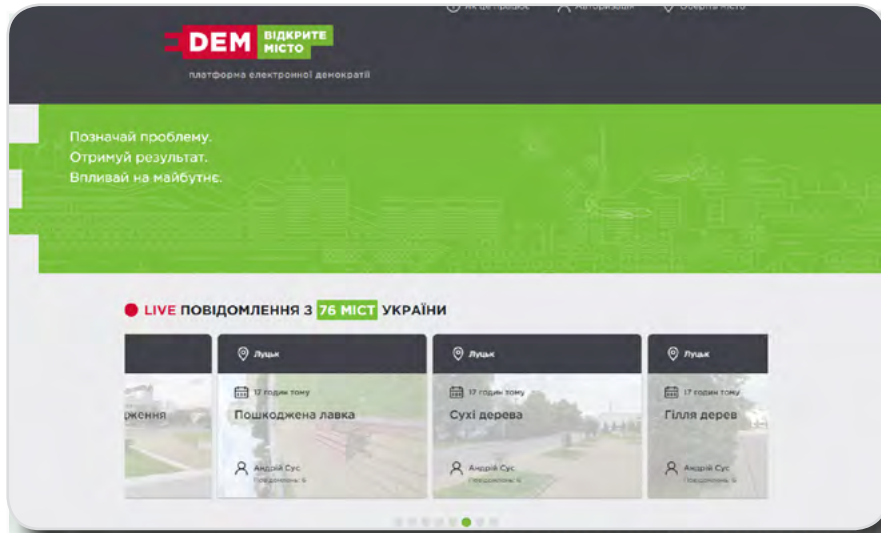
місцеві петиції

консультації з громадськістю

громадський бюджет

Відкрите місто

МІНЕ МІСТО

платформа електронного врядування та демократії

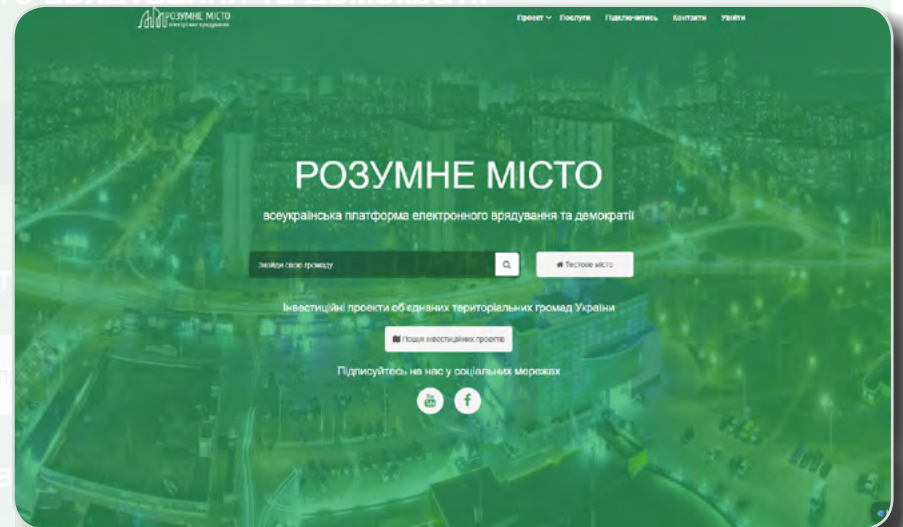
Знайди свою громаду

інформаційна система «Розумне місто»

інвестиційні проекти об'єднаних територіальних громад

Пошук інвестиційних проектів

Підпишіться на нас у соціальних мережах

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Майбутнє поруч!

Зроби зараз!

Не відкладай на потім!

Цей посібник не містить зразків змін до регламентів та інших документів, оскільки органи місцевого самоврядування відрізняються один від одного з огляду на чисельність та склад жителів, величину території, наявність ресурсів та інфраструктури, готовністю достатньої кількості працівників до дистанційної роботи. Наведені рекомендації дозволяють сформувати індивідуальні системи дистанційної роботи саме у тих напрямках, де це буде виправданим і ефективним.

ОРІЄНТОВНИЙ ЗАГАЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК ЗАХОДІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ

Важливо визнати, що чим вищий рівень використання сучасних електронних технологій та сервісів у звичайних умовах, тим легше їх застосування і у надзвичайних ситуаціях.

ВНУТРІШНІ НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

Органи місцевого самоврядування поряд із державними органами є інструментами народовладдя в Україні. Їх важливою особливістю є високий рівень нормативної визначеності як засад, так і процедур діяльності. Порядок підготовки і розгляду питань на засіданнях, прийняття рішень колегіальних органів ОМС **визначаються** [регламентом ради](#), [положенням про постійні комісії](#), регламентом виконавчого комітету, правилами внутрішнього трудового розпорядку, правилами діловодства, положеннями про виконавчі органи та їх підрозділи, посадовими інструкціями.

Регламентом необхідно передбачити:

- ▶ форми дистанційної роботи (відеоконференції та аудіоконференції, поширення інформації електронними засобами зв'язку);
- ▶ умови для запровадження дистанційної роботи (надзвичайні ситуації, за наявності об'єктивної потреби через брак часу або з огляду на більш ефективне використання часу при вирішенні питань, що не потребують обговорення);
- ▶ варіанти такої роботи (повністю або частково дистанційні засідання);
- ▶ порядок підготовки та проведення дистанційних засідань або індивідуальної участі окремих членів колегіальних органів;
- ▶ можливість повноцінної реалізації прав членів колегіальних органів під час дистанційної роботи (права на внесення пропозицій, виступ, запитання, голосування);
- ▶ належну ідентифікацію осіб, які дистанційно беруть участь у засіданні колегіального органу;
- ▶ безспірне встановлення результатів голосування;
- ▶ дотримання відкритості шляхом трансляції дистанційних засідань в загальнодоступний спосіб через Інтернет з дотриманням законодавства про інформацію;
- ▶ особливості протоколювання та відеозапису.

Важливо розуміти, що дистанційна форма роботи повинна бути не лише «десь» записана. Вона повинна бути якісно організованою і зручною для широкого кола посадових осіб, депутатів, громадськості!

КАДРОВІ ПИТАННЯ

- розроблення схем та умов дистанційної роботи для окремих підрозділів та посад;
- складення переліків посадових осіб, які: можуть бути повністю переведені на дистанційну роботу; не можуть бути переведені на дистанційну роботу; можуть працювати з поєднанням роботи в офісі і дистанційної роботи;
- у разі потреби, запровадження нових посад, необхідних для вирішення організаційних та технічних питань ([SMM-спеціаліст](#), IT-спеціаліст, спеціаліст з кібербезпеки, інформаційної безпеки тощо);
- періодичне вивчення можливостей та навичок працівників працювати дистанційно, проведення навчань для підвищення їх кваліфікації, врахування таких здібностей при проведенні атестації посадових осіб місцевого самоврядування.

ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ

- створення бази даних офіційних електронних адрес та облікових записів, телефонних номерів, наявних пристроїв (смартфони, комп'ютери, планшети та їх операційні системи) членів колегіального органу, посадових осіб;
- створення груп у месенжерах (Viber, Telegram, WhatsApp) (для поширення миттєвих повідомлень та отримання зворотного зв'язку);
- проведення навчань та підготовка інструкцій для членів колегіального органу;
- забезпечення належного та своєчасного поширення офіційних електронних матеріалів у спосіб прийнятний для членів колегіального органу, посадових осіб.

НАЛАГОДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ТА ЗАІНТЕРЕСОВАНИМИ СТОРОНАМИ

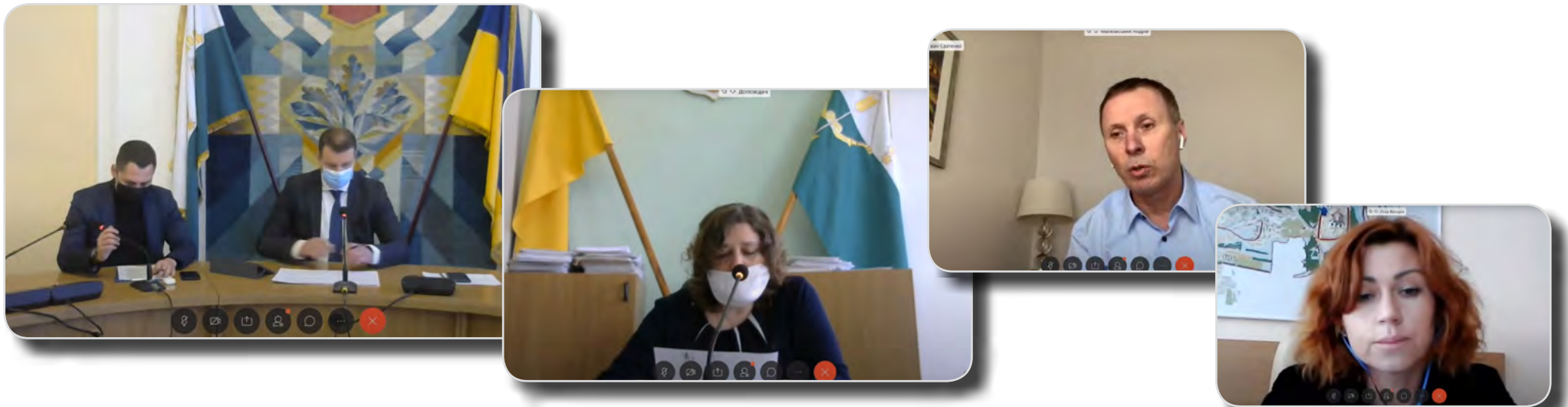
- створення та популяризація швидких способів розсилання офіційних матеріалів (електронна пошта, месенжери, соціальні мережі тощо);
- популяризація сервісів електронних обговорень, електронних петицій, електронних повідомлень;
- забезпечення технічних можливостей трансляції та відеозапису дистанційних засідань та своєчасного оприлюднення інформації про такі заходи, збереження відповідних трансляцій (або з використанням відеохостингу YouTube, як найбільш поширеного, або на офіційному сайті відповідної ради).

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- ▶ налагодження, підтримка у належному стані та резервування можливостей технічної інфраструктури, що забезпечує дистанційну роботу;
- ▶ встановлення та налаштування програмного забезпечення на смартфонах, планшетах та комп'ютерах членів колегіального органу та відповідних посадових осіб;
- ▶ забезпечення технічної можливості запису ходу дистанційного засідання та його протоколювання;
- ▶ передбачення коштів на оплату праці, техніки, програмного забезпечення, обслуговування, послуг зв'язку тощо.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

- ▶ підтримання у актуальному стані апаратного та програмного захисту від комп'ютерних вірусів на обладнанні, що використовується для дистанційної роботи посадовими особами та депутатами (маршрутизатори, антивіруси, фаєрволи, мережеві екрани, актуальні версії програм, операційних систем тощо);
- ▶ належний захист особистих облікових записів, електронних кабінетів, електронної пошти (складні паролі, двоетапна автентифікація, електронні ключі), які використовуються для дистанційної роботи посадовими особами та депутатами;
- ▶ використання шифрування при обміні конфіденційною та службовою інформацією через електронні канали зв'язку;
- ▶ навчання посадових осіб та депутатів основам інформаційної безпеки.

ПРОВЕДЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАСІДАнь КОЛЕГІАЛЬНИХ ОМС

ПІДГОТОВКА:

Для проведення дистанційних засідань необхідно:

- 1) вирішити, що це буде: відеоконференція чи аудіоконференція;
- 2) визначити працівників, які супроводжуватимуть дистанційне засідання (вони допомагатимуть головному із використанням інструментів адміністрування конференції, відслідковуватимуть повідомлення у внутрішньому чаті від учасників засідань, управлятимуть записом і трансляцією засідання тощо);
- 3) перевірити належність та налаштованість технічного та програмного забезпечення;
- 4) перевірити готовність головного та учасників брати участь у дистанційному засіданні;
- 5) спланувати порядок денний та чіткий регламент (таймінг) доповідей, виступів.

РЕЄСТРАЦІЯ:

Загальновідомо, що колегіальний орган є повноважним, якщо участь у засіданні бере більше половини його членів від загального складу. Тобто, відповідна кількість учасників повинна бути одночасно приєднана до відеоконференції або аудіоконференції і мати можливість повноцінно працювати.

Учасники повинні бути однозначно ідентифіковані під час реєстрації, виступів, голосування:

- візуально та по голосу під час відеоконференції,
- по голосу під час аудіоконференції;
- використання підтверджених засобів зв'язку (телефонний номер, обліковий запис тощо)

Також слід передбачати можливість підключення зацікавлених осіб, представників громадськості у якості запрошених.

ВЗАЄМОДІЯ:

Під час проведення засідання повинна бути налагоджена офіційна електронна комунікація у текстовій формі (чат, миттєві повідомлення, надсилання файлів) для забезпечення прав учасників на:

- внесення пропозицій і зауважень, їх обґрунтування;
- внесення на розгляд проектів рішень, поправок до них;
- запис на виступи, участь у дебатах, звернення із запитами.

Така комунікація повинна обов'язково відслідковуватися головою на засіданні за допомогою відповідних працівників для забезпечення належного ведення засідання та своєчасного реагування на дії членів колегіального органу. Переписку також необхідно фіксувати та зберігати.

ГОЛОСУВАННЯ:

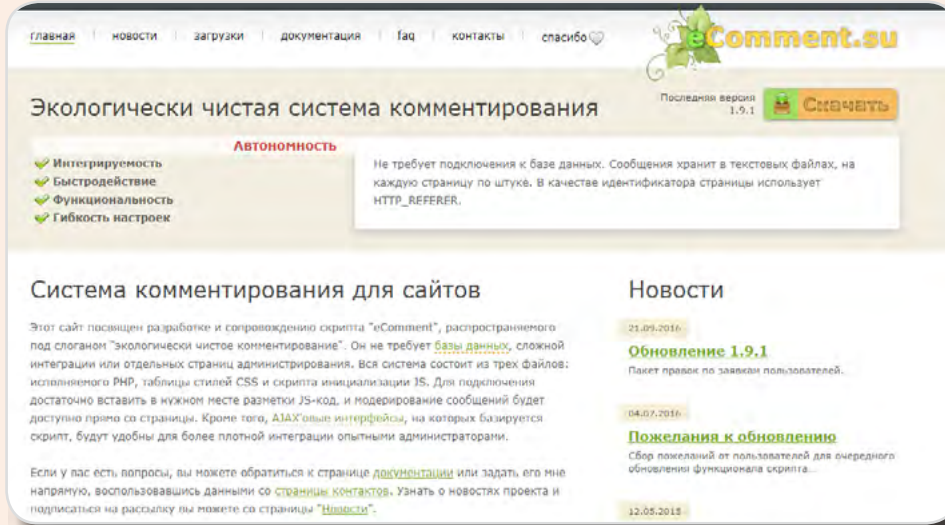
Найпростіші способи голосування під час відео – та аудіоконференції:

- ▶ підняття рук, після відповідного оголошення головою;
- ▶ почергове оголошення кожним депутатом своєї позиції: за, проти, утримався.

Звичайно ж, найкраще використовувати вбудовані в програмне забезпечення інструменти голосування або додаткові програмні інструменти. Це дозволить швидше встановлювати та відображати результати поіменного голосування для уникнення непорозумінь у подальшому.

ВІДКРИТІСТЬ:

Одним із принципів місцевого самоврядування є відкритість. Сесії ради проводяться гласно із забезпеченням права кожного бути присутнім на них, крім випадків, передбачених законодавством. Це можна забезпечити шляхом обов'язкової трансляції дистанційного засідання через мережу Інтернет та її збереження (на YouTube та/або на офіційному сайті ради).

У місті [Брукінгс \(США\)](#) влада не просто перенесла свої засідання в онлайн-режим, а й дала змогу жителям долучитися до таких засідань. Так, за допомогою спеціального додатка [eComment](#), містяни можуть залишати свої коментарі, задавати питання та навіть отримати можливість для виступу.

ПОРАДИ УЧАСНИКАМ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ

Кожен керівник знає як організувати нараду, а от що роботи з відеоконференціями?...

Ніби все просто, в той же час є багато нових і, навіть, несподіваних нюансів. Декілька порад, які допоможуть зробити відеоконференцію ефективною і уникнути неприємностей.

ТЕСТУВАННЯ:

вмикайте обладнання заздалегідь, тестуйте гарнітуру, перевіряйте якість Інтернету, перевіряйте готовність документів, презентацій.

ПРИЄДНАННЯ:

забезпечте зручне місце на час відеоконференції та належний візуальний та звуковий фон, присутність інших осіб; обов'язково вимикайте звук, коли не берете активної участі в обговоренні; перед тим як розпочати розмову поза відеоконференцією пересвідчіться, що вимкнули мікрофон.

НЕ ПОСПІШАЙТЕ:

під час виступу робіть паузи, дайте співрозмовникам почути Вас. Не забувайте, що звук має певну затримку у часі. Також [ТУТ](#) є цікаві лайфхаки для якісних презентацій, а потренуватися можна, пройшовши онлайн навчання та тести на [«Ефективних презентаціях»](#).

ІСТОРІЇ УСПІХУ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

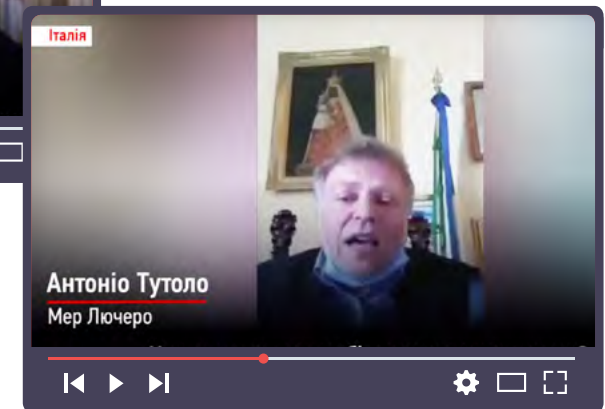
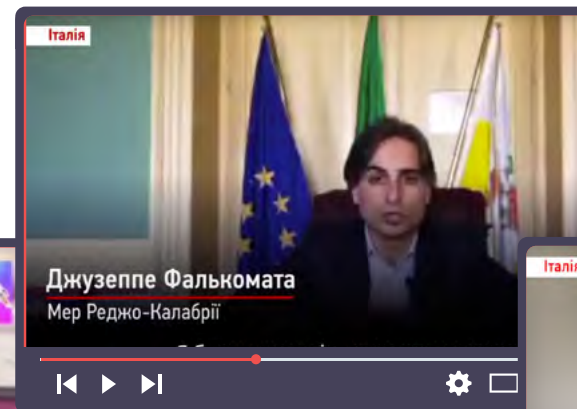
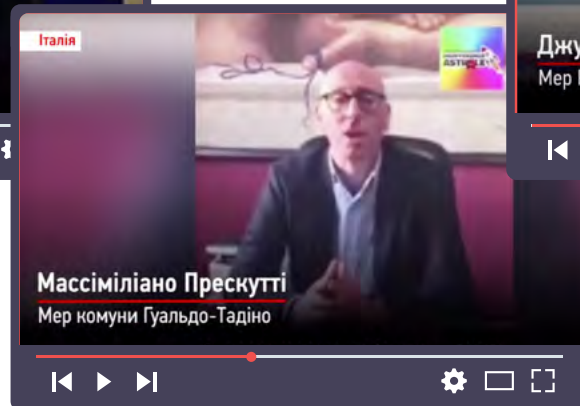
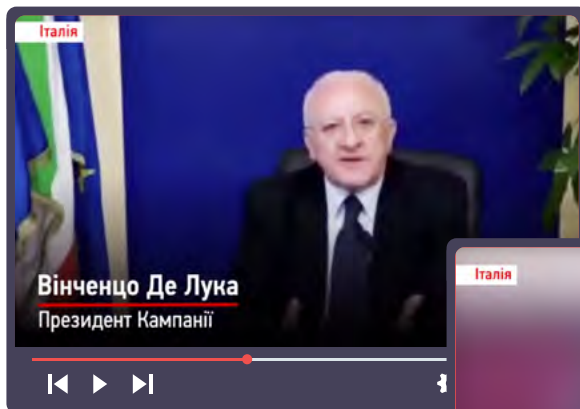
“Достукатися”

ЗВЕРНЕННЯ МЕРІВ ДО ЖИТЕЛІВ

Під час боротьби з пандемією уривається терпець не лише у жителів. Не менше страждають представники місцевої і державної влади. Люди нехтують простими правилами, порушують карантинні заборони заради банальних, другорядних, в порівнянні з загрозою для життя, моментів. Погодьтеся, якщо на шальки терезів покласти життя і гарну зачіску, то кожен обере життя... Але в реальності чомусь навпаки... От і не витримали мери італійських міст. Доволі емоційно, але як то кажуть за діло... Переглянути [ТУТ](#).

Не менш красномовними були і українські мери. Міські голови намагалися контролювати свої висловлювання, але не менш емоційно реагували на недотримання карантину Переглянути [ТУТ](#).

Якщо узагальнити всі послання очільників українських міст, можна отримати наступне: «жарти закінчились» і «це – війна», бо «ліків від коронавірусу немає». Тож «досить щастати» і «ризикувати». Усі «мають бути здорові»!

“Дорогу здолає той, хто йде”

ПЕРШИЙ ДОСВІД ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ

Органи місцевого самоврядування долучилися до вимушеного тренду проведення онлайн засідань. Асоціацією міст України проведено моніторинг дистанційних засідань. Так, за період з 2 квітня по 12 травня 2020 року проведено 27 дистанційних засідань сільських, селищних, міських рад та 45 дистанційних засідань виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад.

Значна частина рад та виконкомів:

внесли зміни до своїх регламентів, якими передбачили можливість проведення дистанційних засідань, але не проводили їх; основною формою проведення засідань залишилася традиційна форма засідань із дотриманням карантинних вимог.

ПРИКЛАД

29 березня 2020 року прийнято Рішення Славутської міської ради № 20-50/2020, яким передбачено в умовах надзвичайного стану, режиму надзвичайної ситуації, карантину можливість проведення дистанційно в режимі онлайн засідання колегіальних органів.

Спосіб реєстрації депутатів та визначення каналів комунікації здійснюється згідно розпорядження міського голови про скликання сесії міської ради. **Голосування депутатів** на засіданнях ради, що проводяться дистанційно через систему голосування за допомогою технічних засобів.

Як підтвердження волевиявлення за проєкт рішення, депутат міської ради надає секретарю підписане паперове або електронне повідомлення. Таке повідомлення є офіційним підтверджуючим документом та подається в термін не пізніше дня проведення пленарного засідання.

Засідання виконавчого комітету Сєвєродонецької міської ради відбуваються дистанційно у режимі скайп конференції. Так, 10 червня порядок денний містив майже 30 питань. По кожному прийнято відповідне рішення. Для Сєвєродонецької міської ради дистанційна робота – вже звична справа. Як проходило засідання можна переглянути [ТУТ](#).

Досить складно знайти баланс між безпекою та наданням якісних і доступних послуг. Кожен орган місцевого самоврядування самостійно мав вирішити цей виклик. Територіальні громади почали формувати пропозиції відповідно до потреб жителів, і в першу чергу мова йде про послуги: адміністративні, освітні, культурні тощо. Адже навіть в умовах карантину орган місцевого самоврядування має піклуватися про мешканців і надавати якісні послуги. Детальніше далі.

НАДАННЯ ЯКІСНИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЗА БУДЬ-ЯКИХ УМОВ

12 березня 2020 року в Україні було запроваджено карантин. Задля безпеки населення запроваджувалися обмеження можливості взаємодії органів місцевого самоврядування та жителів, бізнесу. Але з настанням такої надзвичайної ситуації життя не зупинилося, потреба у отриманні адміністративних послуг не зникла. Центри надання адміністративних послуг (далі – ЦНАПи) не закривалися, а продовжували надавати послуги, хоча режим роботи в кожному окремому випадку різнився.

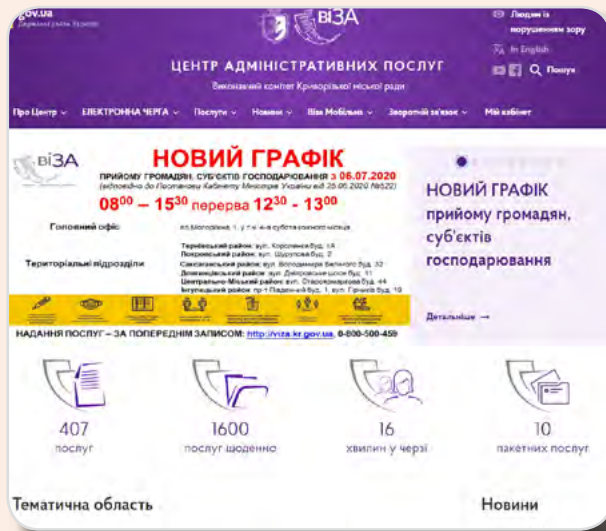
Міністерство цифрової трансформації сформувало [перелік адміністративних послуг](#), які є невідкладними і мають надаватися навіть під час карантину. Це ті послуги без яких жителі не зможуть в повній мірі реалізувати свої права. Щодо решти адміністративних послуг, то питання їх надання має вирішуватися в залежності від складності ситуації.

Перелік адміністративних послуг, які надаються через ЦНАП під час карантину:

- оформлення паспорта громадянина України;
- вклеювання фотокартки до паспорта при досягненні 25 чи 45 років;
- комплексна послуга «Малятко для батьків новонароджених»;
- видача дозволу на участь у дорожньому русі транспортних засобів, параметри яких перевищують нормативні;
- погодження маршрутів руху транспорту під час перевезення небезпечних вантажів;
- реєстрація, перереєстрація та зняття з обліку транспортних засобів, що належать закладам охорони здоров'я або у зв'язку з втратою техпаспорту;
- видача посвідчень водія замість втраченого чи викраденого;
- державна реєстрація народження фізичної особи та її походження;
- державна реєстрація смерті;
- субсидія на оплату житлово-комунальних послуг;
- оформлення пільг на придбання твердого та рідкого пічного палива і скрапленого газу;
- оформлення тимчасової допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце їх проживання невідоме;
- оформлення винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання «Мати-героїня»;
- оформлення допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами тим, хто не застрахований у системі державного соціального страхування;
- оформлення допомоги при народженні, усиновленні дитини, на дітей, над якими встановлено опіку та піклування, чи самотнім матерям;
- реєстрація чи зняття місця проживання, видача довідки про реєстрацію;
- оформлення дозволу на порушення об'єктів благоустрою.

ЦНАПи почали змінюватися, пристосовуватися до умов дистанційної роботи

ПРИКЛАД

ПРИКЛАДОМ таких змін є [Криворізький ЦНАП](#).

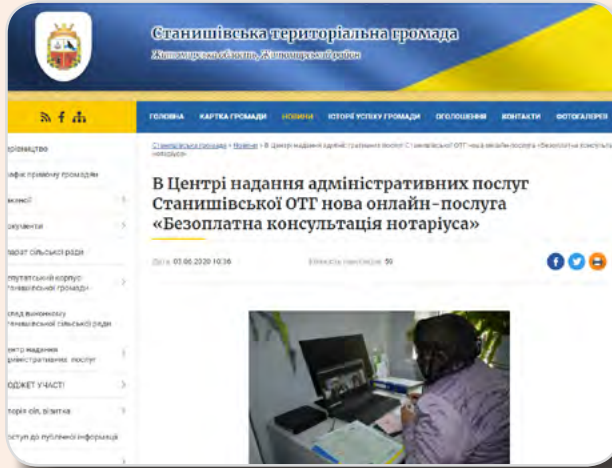
Починаючи з 09.06.2020 адміністратори ЦНАПу «Віза» надають увесь перелік послуг, але виключно за попереднім записом до електронної черги з додержанням Тимчасових рекомендацій щодо організації протиепідемічних заходів.

Відбувається постійне інформування замовників послуг щодо режиму роботи ЦНАПу «Віза», особливостей прийому, новацій законодавства у сфері адміністративних послуг через офіційний сайт Криворізької міської ради та її виконавчого комітету, вебпортал ЦНАП «Віза». За період карантину розміщено 183 таких публікації.

Щоб зменшити кількість відвідувань ЦНАПів з метою «а мені тільки спитати, коли буде готово...», запроваджено розміщення реєстрів готових послуг. Такий простий крок зменшив в рази контакти адміністратора з суб'єктом звернення.

Для перевірки готовності результату необхідно зареєструватися в електронному кабінеті на вебпорталі ЦНАПу «Віза». Протягом 12 тижнів карантину робота ЦНАПу не припинялася, було надано більше 60 тис. послуг, причому більшість з них – дистанційно.

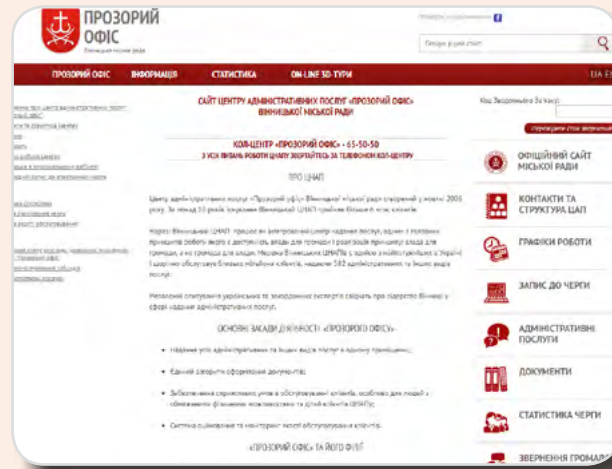
На ПРИКЛАДІ [Станишівського ЦНАПу можна ознайомитися із досвідом запровадження онлайн послуги «Безоплатна консультація нотаріуса»](#)

Дана послуга надається дистанційно шляхом консультування в режимі онлайн. А все завдяки співпраці органу місцевого самоврядування та приватного нотаріуса. Відтепер отримати юридичну консультацію або відповідь на питання правового змісту можна не відвідуючи нотаріальної контори.

Починаючи з 03.06.2020 року онлайн послуга «Безоплатна консультація нотаріуса» надається шляхом використання сервісу Zoom. Забезпечено створення електронної черги.

Безоплатні консультації надаються щодо:

- оформлення спадщини,
- посвідчення заповіту або довіреності,
- відчуження майна тощо.

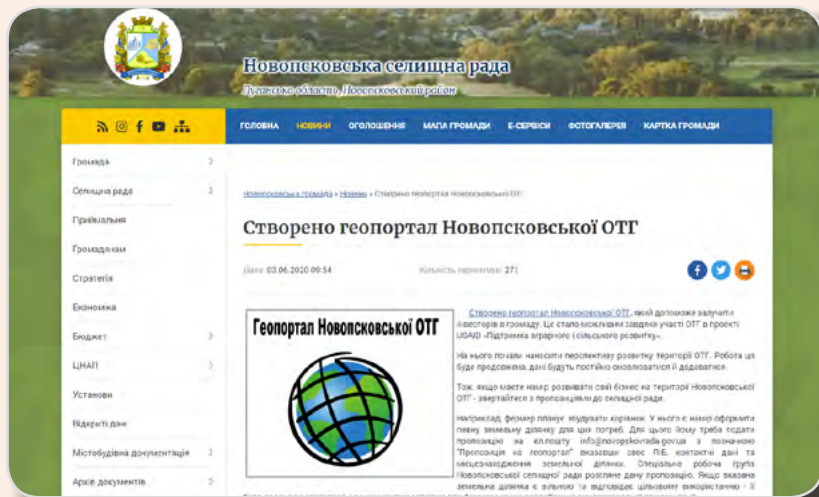
На ПРИКЛАДІ [Вінницьких Прозорих офісів можна відслідкувати перехід до роботи в онлайн-режим](#)

Завдяки такій формі роботи надано понад 3800 різноманітних послуг, а кількість звернень до колцентру зростає у 1,5 рази. Усього в режимі онлайн доступно 30 найпопулярніших послуг. Щоб їх отримати, необхідно створити персональний кабінет на сайті Вінницької міської ради. Зокрема, перелік існуючих до пандемії онлайн послуг було доповнено 4 новими:

- надання довідок про реєстрацію місця проживання;
- реєстрації місця перебування;
- зняття з реєстрації місця проживання;
- про кількість зареєстрованих осіб за адресою.

Окрім цього фактично вдвічі збільшилося навантаження на колцентр. Серед популярних питань – консультування щодо отримання послуг онлайн.

Своїми успіхами органи місцевого самоврядування радо діляться під час різноманітних онлайн заходів. Не виключення і питання надання адміністративних послуг. Так, про досвід роботи ЦНАПів під час пандемії можна дізнатися з відео обговорення [«Робота ЦНАП у малих ОТГ в умовах карантину»](#).

Новопокровською територіальною громадою створено геопортал, що допоможе залучити інвесторів у громаду. Даний ресурс містить інформацію не лише про нинішню ситуацію, а й про перспективу розвитку територіальної громади. В планах передбачається постійно оновлювати даний геопортал та популяризувати його. Селищна рада чекає на інвесторів і вже зараз покращила доступ до послуг і для своїх мешканців.

Якщо хтось захоче отримати земельну ділянку для будівництва чи інших потреб – слід направити електронне звернення – фахівці опрацюють заявку і, якщо не буде протиріч, додадуть на геопортал відомості про ділянку. Після чого заявник зможе оформити земельнорядну документацію. Ознайомитися із відповідним сервісом можна [ТУТ](#)

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ДИСТАНЦІЙНО

Важливою функцією органів місцевого самоврядування є забезпечення надання якісної освіти жителям, в тому числі із застосування інноваційних підходів.

Дистанційне навчання здійснюється за допомогою різноманітних технологій та підходів, які різняться в залежності від:

- форми подання учбових матеріалів;
- наявності посередника в системі навчання;
- ступеня використання телекомунікацій і персональних комп'ютерів;
- технології організації контролю учбового процесу;
- ступеня впровадження в технології навчання звичайних методів ведення освітнього процесу;
- методів ідентифікації.

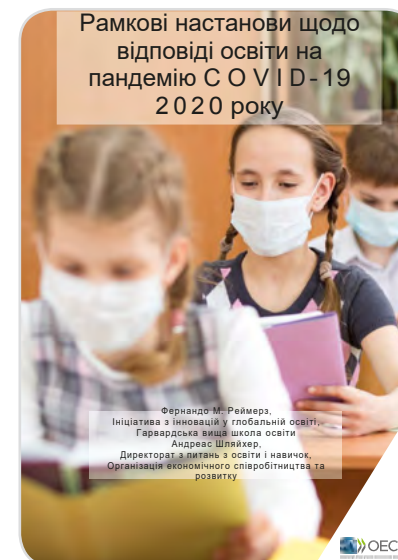

Найчастіше використовуються три підходи: кейс-технології (навчання на основі паперових і аудіоносіїв, участь у процесі приймає медіатор – вчитель, який формує індивідуальні завдання учням та перевіряє їх виконання), телевізійно-супутникові (трансляція через телеканали для великого кола учнів) та мережеві (використання можливостей Інтернету).

Карантин виявив неготовність до переходу більшості шкіл на дистанційне навчання. Хоча значна кількість учителів змогла переорієнтуватися на дистанційну освіту, але такі дії очевидно були лише першими кроками. Дана тенденція простежується не лише в Україні.

У дослідженні [«Рамкові настанови щодо відповіді освіти на пандемію COVID-19»](#), що базувалося на основі швидкого оцінювання освітніх потреб та існуючих відповідей у 98 країнах, визначено найбільш важливі потреби та проблемні галузі, на які варто звернути увагу.

На жаль, більшість опитаних зазначили, що уряди їх країн не зробили нічого для забезпечення академічного навчання учнів. При цьому значна частина урядів рекомендувала започаткувати навчання онлайн. Частина відповідей містила доволі критичну оцінку щодо невідповідності рекомендацій міністерства освіти реаліям школи. Лише декілька респондентів вказали, що є чіткі плани впровадження стратегії, що може підтримати школи у продовженні навчального процесу в умовах кризи. Деякі школи мали змогу використовувати онлайн платформи для продовження освітнього процесу, і в ряді країн акцент зроблено на освітнє телебачення для трансляції освітніх програм.

Огляд основних інструментів для організації дистанційного навчання, рекомендації щодо того, як скласти розклад, налаштувати режим роботи вчителя/вчительки та зворотній зв'язок з учнями, а також про особливості оцінювання та контролю під час карантину. Про це та інші рекомендації, корисні для організації дистанційного навчання у молодшій, основній та старшій школах, можна прочитати у посібнику [«Організація дистанційного навчання в школі»](#), підготовленому ГО «Смарт освіта» й Міністерством освіти і науки України.

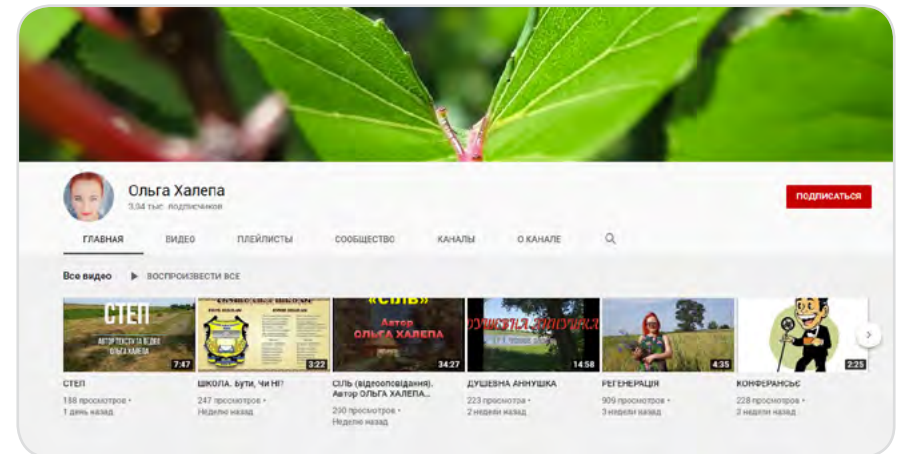
Окремо слід зупинитися на сервісах для освітян. За посиланням є практична інформація, що допоможе зробити онлайн навчання ефективним та цікавим: [«Як провести заняття онлайн і чим замінити Skype. 5 платформ та інструкції до них»](#).

Попри те, що дистанційна робота для багатьох була новим форматом, на сьогодні вже напрацьовано дієві практики. Наприклад, у одній з Петропавлівських шкіл підійшли доволі креативно до цього. Так, у кожного класу є свій акаунт в Instagram (як класна кімната разом із підручником), а також група у Viber (це швидше виступає в ролі щоденника). Учні отримують завдання

для самостійно-

го опрацювання, посилання на тести vseosvita і naurok, а також можуть спілкуватися коментарями до постів чи в групах. Є можливість переглядати відео та корисну інфографіку. Гортаючи стрічку новин або переглядаючи сторіз (**фото чи коротке відео тривалістю до 15 секунд**), дитина мимоволі отримує корисну інформацію. Детальніше про досвід Петропавлівки можна дізнатись [ТУТ](#).

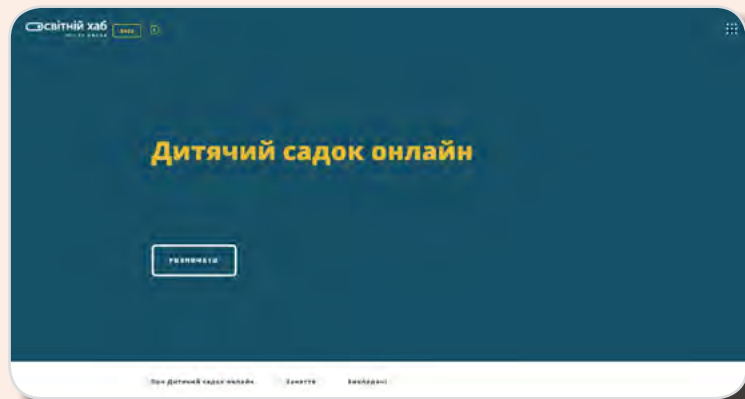
Вчителька біології з села Яковлівка, що на Харківщині, креативно підійшла до дистанційного онлайн навчання під час карантину. Вона почала записувати реп-уроки для своїх учнів. Відео вона викладає на власному каналі в [YouTube](#). Зараз її канал має понад 1,4 тис. підписників. Ознайомитись з одним із відео уроків можна [ТУТ](#).

Для найменших

Під час пандемії дитячі садочки закрились. Батьки знесилено думають чим зайняти свою малечу. Але і в цьому питанні на допомогу приходять онлайн технології. Дехто надав можливість дітям гратися гаджетами. Але поруч з простим переглядом мультиків чи ігор почали з'являтися ресурси, покликані зробити будні малечі цікавими і корисними.

ПРИКЛАД

Дитячий садок онлайн. Дітлахи безкоштовно можуть «відвідувати» заняття садочку в онлайн режимі з понеділка по п'ятницю (крім святкових днів) за таким розкладом:

10:00 – Казка-йога

11:00 – Англійська для дітей

12:00 – Розвиваюче заняття

12:30 – Бонусне заняття*

*«Бонусне заняття» не входить до обов'язкової щоденної програми Дитячого садка онлайн і публікується в окремі дні. Детальніше про розклад Дитячого садка онлайн у розділі Заходи.

Тобто замість простого перегляду контенту в Інтернеті діти мають можливість навчатися і розвиватися за графіком. Даний сервіс розроблено соціальним інноваційним проектом Освітній Хаб міста Києва: територія нових можливостей для кожного, який реалізується Департаментом освіти і науки Київської міської державної адміністрації спільно із Асоціацією інноваційної та цифрової освіти. Скористатися таким сервісом можуть усі бажаючі.

В Менській ОТГ читають книжки вголос онлайн. Для наймолодших жителів територіальної громади Менська Центральна бібліотека організувала читання вголос. До проекту долучилися працівники Менської міської ради, міський голова, голова райдержадміністрації – читали вголос для малечі, яка через карантин не змогла відвідувати бібліотеку.

Навчання протягом життя

Карантин для багатьох надав можливість використати час для підвищення своїх навичок та вмінь. Тому збільшився інтерес до різноманітних навчальних сервісів. В цьому напрямку працює велика кількість суб'єктів – представники громадянського суспільства, органи державної влади та місцевого самоврядування.

Освітній Хаб міста Києва поставив собі за мету забезпечити системну реалізацію концепції «Навчання Протягом Життя» (LifeLongLearning) на території міста Києва, надавши можливість всім охочим безкоштовно отримати або покращити «м'які навички» (softskills), які потрібні кожному та наразі є вкрай затребувані на ринку праці. А найголовніше – все це цілком безкоштовно. Ресурс доступний для всіх бажаючих. [Детальніше TUT.](#)

На державному рівні цікаві курси запропонувало Міністерство цифрової трансформації України. Зокрема, на порталі [Дія є цілий розділ, присвячений цифровій освіті](#). Щомісяця з'являється новий освітній серіал. Так, вже розміщено навчальні курси для розвитку базових цифрових навичок, цифрової грамотності для вчителів, серіал для батьків «Безпека дітей в інтернеті», онлайн-сервіси для вчителів, оплата комунальних послуг онлайн та інші. Розкриваються важливі теми і аспекти. Щоб відео не були нудними, до участі запрошують відомих гостей, а інформацію подають доволі просто і цікаво.

[Цифрова грамотність для держслужбовців. Серія 1 – Google-calendar](#)

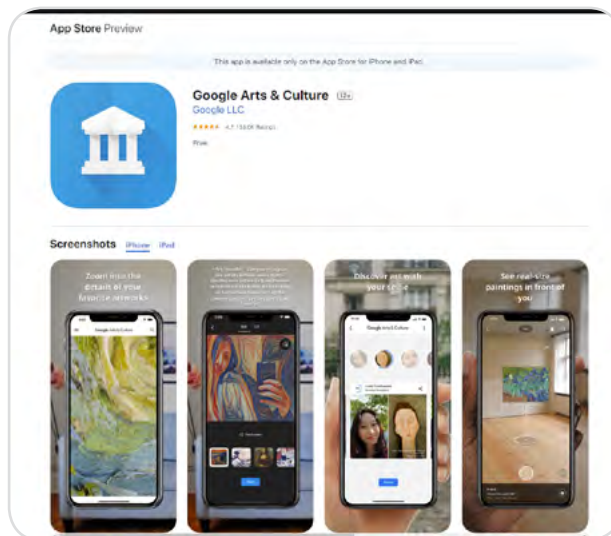
КУЛЬТУРНІ ЗАХОДИ В РЕЖИМІ ОНЛАЙН

Карантинні обмеження зачепили практично усі сфери життя. Незвичними стали навіть культурні заходи, які також стали частиною онлайн простору.

Святкування Дня міста Славутич відбулося в режимі онлайн. ([«Онлайн хода» – Привітання від колективів та гостей міста](#)).

Також онлайн був і День Києва – традиційний «Пробіг під каштанами» змінив свій формат. Організатори передбачили, що замість всіх бажаних киян бігтимуть амбасадори, а всі бажані зможуть спостерігати за пробігом під час онлайн трансляції. Традиційні благодійні внески не відміняли, а зібрані кошти спрямували на потреби українських лікарів та медичних установ– Центру дитячої кардіології, кардіохірургії МОЗ України та інших. А після пробігу відбулися радіоконцерти гуртів «ADAM», «On I Ona», [O], «Нумер 482», «GreenGrey». [День Києва : Онлайн концерт – KYIVMISTAft. GreenGreyft. Сергій Коваль](#)

[А ось так привітали Київ пам'ятники.](#)

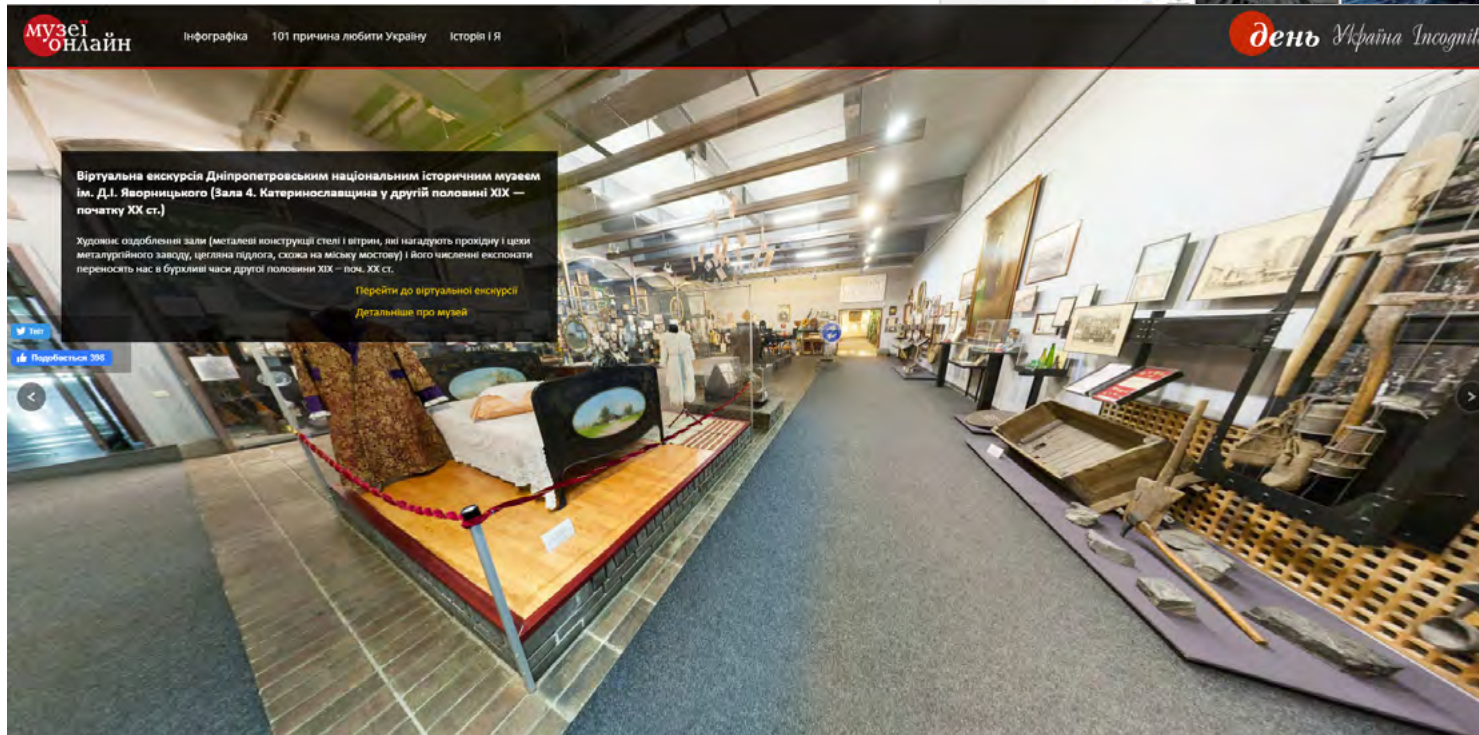
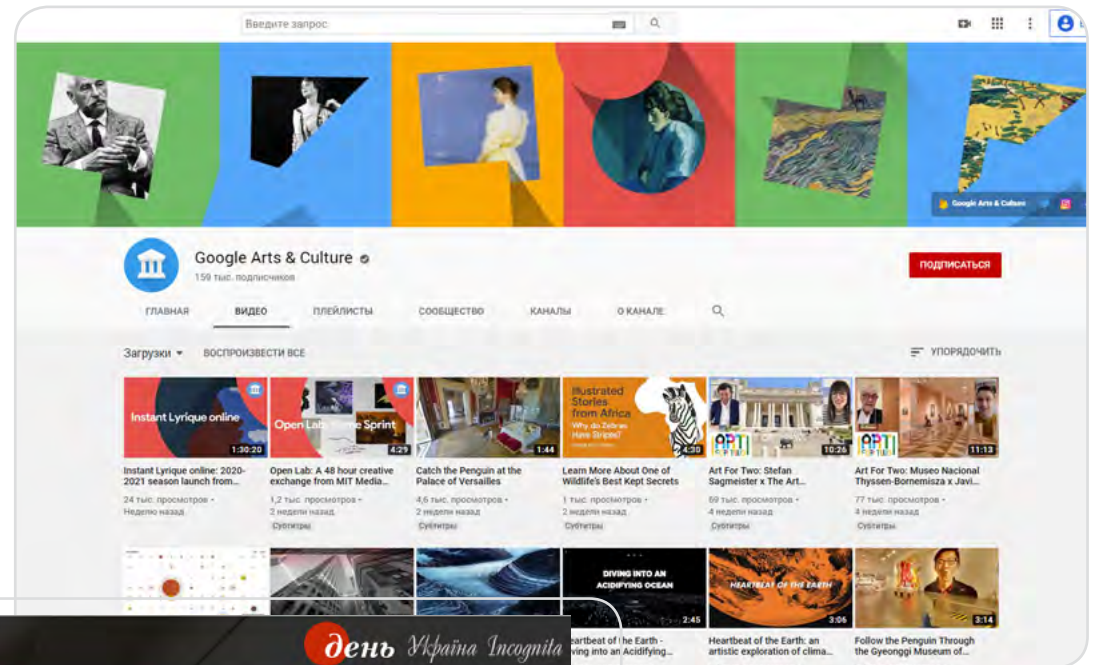

Допоки через карантинні обмеження не можна подорожувати, є можливість відчувати себе віртуальним мандрівником.

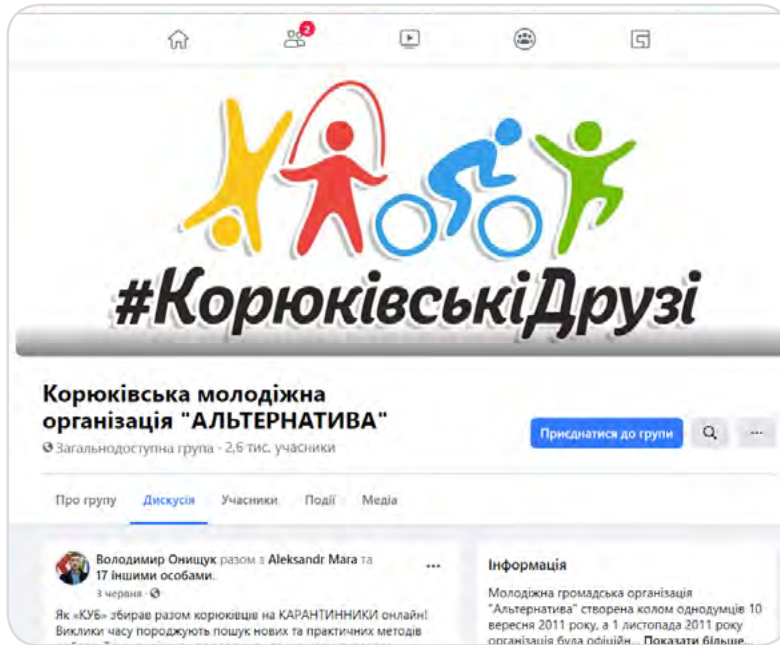
Зачинені музеї? Не біда, адже світові та українські мистецькі майданчики розмістилися на онлайн-платформах. Щоб мати на відстані пари кліків світову спадщину, достатньо скачати додаток [GoogleArts&Culture](#) чи просто перейти за посиланням. Панорамні відео доступні також на [YouTube](#). Це платформа, де доступні віртуальні тури світовими музеями. Тут можна не лише переглянути художні твори, але й ознайомитися з інформацією про них. На платформі розміщені понад 30 віртуальних турів, 150 інтерактивних виставок, 300 тисяч фотографій і відео.

А за цим [посиланням](#) доступна підбірка найцікавіших музеїв України. Потрапити на віртуальну екскурсію музеями України можна [ТУТ](#). До речі, тут доступний не лише перегляд, але і розповіді екскурсовода про експонати, цікаві історичні факти та надихаючі історії про Україну.

Усі ці приклади демонструють, що навіть під час карантину заклади культури можуть працювати і надавати якісні послуги. Відсутність відвідувачів можна компенсувати різноманітними онлайн заходами і таким чином, не відправляти працівників у неоплачувану відпустку.

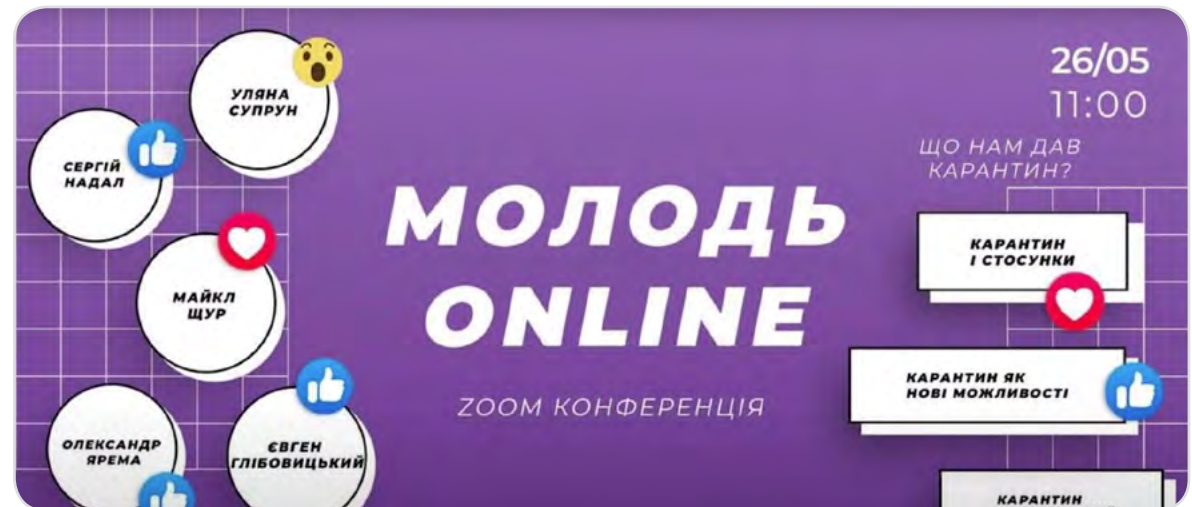
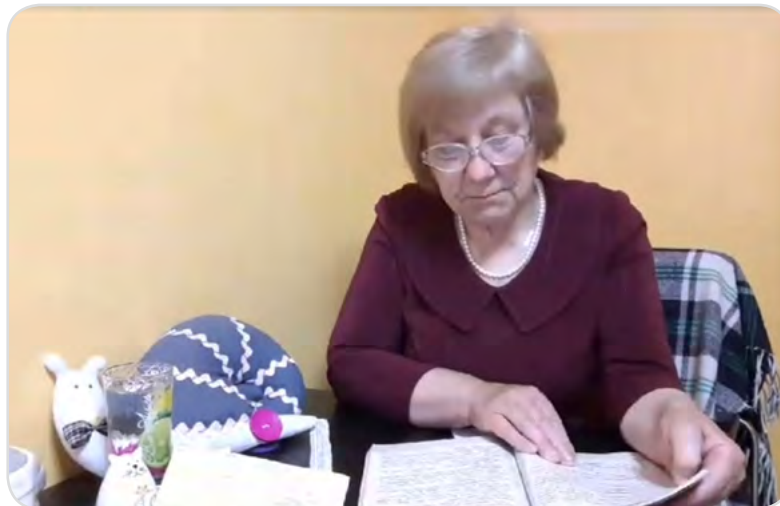
А що ж молодь? У неї також було чим зайнятися...

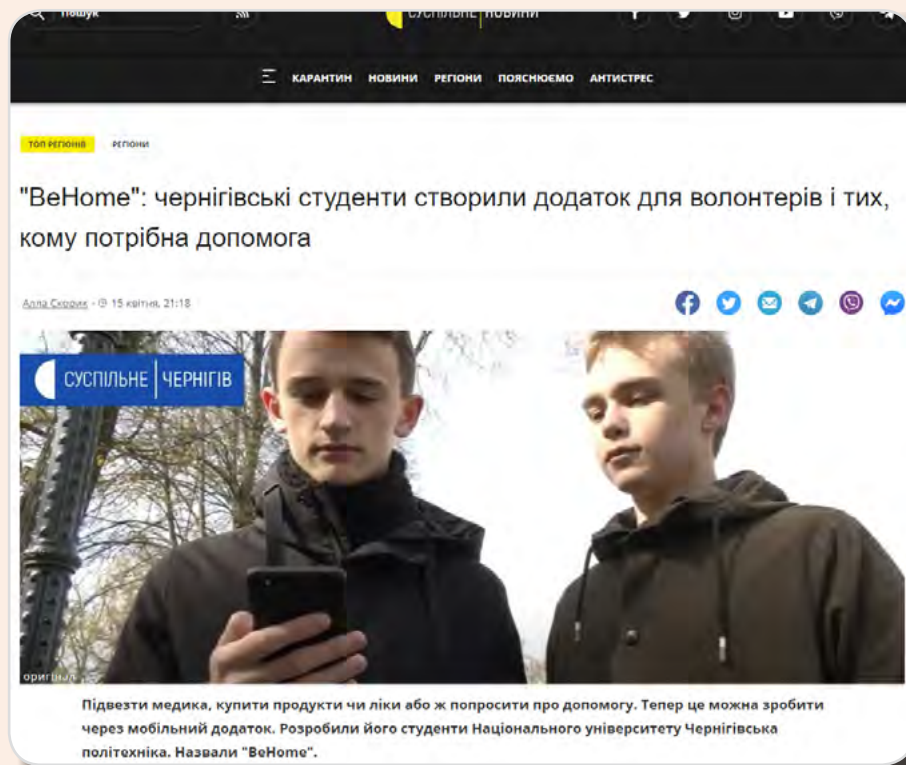

У Корюківській ОТГ, щоб молодь не сумувала, влаштували КАРАНТИННИКИ. Це відповідь на виклики часу – зустрічі з відомими людьми Корюківщини і не тільки у форматі онлайн. До заходів долучилися представники з сусідніх ОТГ. Так, гурт «Steik» з Менської ОТГ дав карантинний онлайн концерт ([переглянути ТУТ](#)). Були і читання віршів онлайн, і запальні танці і зустрічі з цікавими людьми. Навіть міський голова долучився, розповівши чому Корюківка – простір відкритих можливостей.

Учасниками проєкту стала і «старша» молодь, які протягом карантину щоп'ятниці читали дітлахам наживо [«Бабусині казки онлайн»](#). За хештегом [#КУБзбираєразом](#) зібрано всі цікавинки для молоді на Корюківщині. Детальніше [ТУТ](#).

У Тернополі молодь також не сиділа склавши руки. Так, під час карантину відбулася конференція [«Молодь онлайн»](#), де обговорено доволі серйозні теми протидії пандемії, з якими можна ознайомитися за вказаним гіперпосиланням.

Додаток «BeHome»

Молодь не лише гуртувалася і цікаво проводила час в режимі онлайн, але і працювала над створенням нових сервісів. Так, студенти Національного університету «Чернігівська політехніка» створили мобільний додаток для волонтерів і тих, кому потрібна допомога. Тепер, завантаживши додаток, через смартфон можна організувати підвезення медиків на роботу, купити літнім людям продукти чи ліки або ж попросити про допомогу. Він оснований на відкритих інструментах від Google. Цей додаток може працювати не лише в Чернігові, а й по всій Україні. Також розробники сподіваються, що після оновлення, та застосування перекладу всіх слів, він може працювати на весь світ. Скачати додаток можна за [ПОСИЛАННЯМ](#).

МЕДИЦИНА ОНЛАЙН?

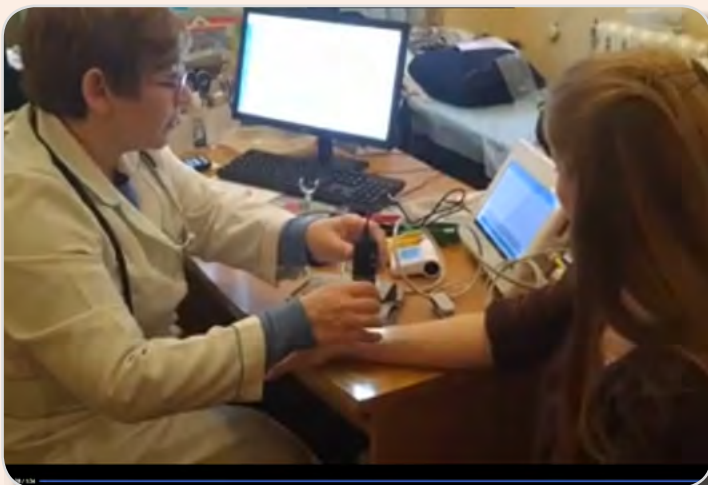
У зв'язку з поширенням COVID-19 потреба цифрової трансформації у сфері охорони здоров'я відчувається чи не найсильніше у всьому світі. Чатботи, які слідкують за симптомами та автоматично відповідають на основні запитання, системи збору та аналізу даних, дашборди (Інформаційна панель — тип [графічного інтерфейсу користувача](#), що забезпечує наочну презентацію основних показників продуктивності, значимих для конкретної цілі чи процесу), моделювання розповсюдження пандемії, телемедицина, клінічні дослідження нових ліків та вакцин — це неповний перелік напрямків, які стали більш затребувані і розвинуті у світі.

Ще до початку карантину Україна розпочала використання телемедицини. Наприкінці 2017 року було ухвалено [Закон України «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості»](#), що передбачає запровадження телемедицини. На жаль, досі не всі населені пункти можуть користуватися такими можливостями.

[Телемедицина](#) – це комплекс дій, технологій та заходів, що застосовуються при наданні медичної допомоги, з використанням засобів дистанційного зв'язку у вигляді обміну електронними повідомленнями.

Явні переваги телемедицини — оперативність, оптимізація витрат і безпека. В Україні також стали можливі онлайн консультації з лікарями первинної та вторинної ланки через новий мобільний додаток Dobrodos+. Встановивши додаток Dobrodos+ на смартфон, можна отримати консультацію терапевта, педіатра, кардіолога, невролога, гінеколога та інших фахівців. Пацієнт самостійно обирає лікаря, відомості про якого внесені до електронної бази мобільної клініки. Не потрібно записуватися заздалегідь. Є функція використання відеозв'язку для огляду або особистої розмови (для цього достатньо 4G-з'єднання). Доступні текстові повідомлення в чаті. Пацієнт може відправити результати аналізів і досліджень або фотографії, а лікар допоможе їх розшифрувати і надавати коментарі. Результати консультації автоматично заносяться в медкарту додатку. Медичні висновки, результати аналізів та історія звернень до лікарів зберігаються в особистому кабінеті пацієнта Dobrodos+. Фахівцям доступна інформація про пацієнта і результати всіх минулих звернень.

Дізнатися про досвід Одеської області можна [ТУТ](#)

Телемедицина як засіб ефективної допомоги жителям [Михайлівської ОТГ](#). У Михайлівській амбулаторії та амбулаторії села Богатирівка використовують можливості телемедицини. Так, огляд пацієнтів проводиться за допомогою дистанційного термометра, пульсоксиметра, спірографа, тонометра, дерматоскопа та електрокардіографа. Результати обстежень одразу можна надіслати в область у реперфузійний центр та отримати консультацію вузькопрофільного спеціаліста. Завдяки телемедицині за умови мінімальних капіталовкладень у найкоротші терміни вдалося розширити можливості первинної ланки надання медичної допомоги як ключової складової соціального благополуччя населення громад. Ознайомитись можна [ТУТ](#)

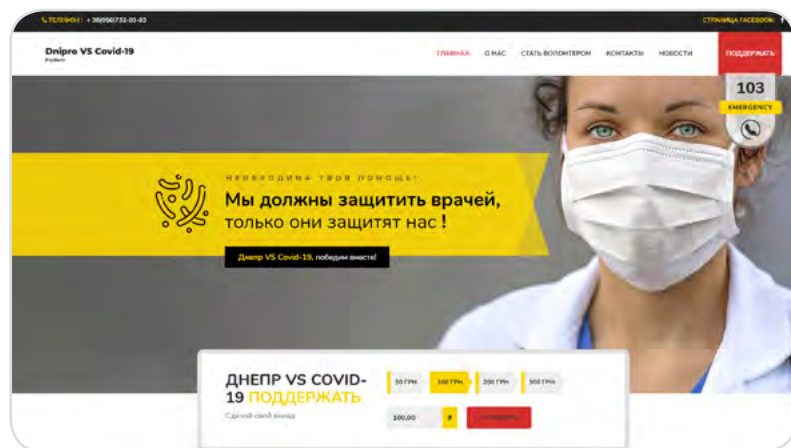
Досвід Полтавської області. Їхати до вузькоспеціалізованих лікарів тепер не треба. Досить пройти обстеження у сімейного лікаря, а результати перенаправити спеціалісту за напрямком за допомогою сервісів телемедицини. Полтавська область активно використовує такі можливості, зокрема навіть консультування з Ізраїльськими лікарями. Переглянути відеосюжет можна [ТУТ](#).

СПІВПРАЦЯ ЗАРАДИ ВИЖИВАННЯ

НА ДОПОМОГУ МЕДИКАМ

Громади України згуртувалися навколо ідеї підтримки лікарів. Маємо безліч гарних прикладів, коли відбувалося об'єднання коштів і зусиль заради покращення матеріально-технічної бази лікарень, придбання захисних костюмів та масок, ліків, фінансової підтримки.

Нижче наведено приклади такої рятівної співпраці з різних куточків України. Але це лише невелика частина всіх заходів, що проводилися і продовжують проводитися. Вони стануть в нагоді тим, хто ще шукає історії успіху і думає як можна допомагати медикам і боротися з коронавірусом.

м. Дніпро

[DniprovsCovid-19](#) – інформаційний ресурс про запобігання захворюванню на коронавірус, а ще - як можна долучитися до допомоги медикам і стати волонтером. Для створення сайту об'єдналися громадські організації, бізнес, благодійники та представники IT-спільноти.

Функціонал сайту надає можливість:

- Зробити грошовий внесок
- Створити заявку на допомогу
- Стати волонтером
- Ознайомитися з рекомендаціями щодо

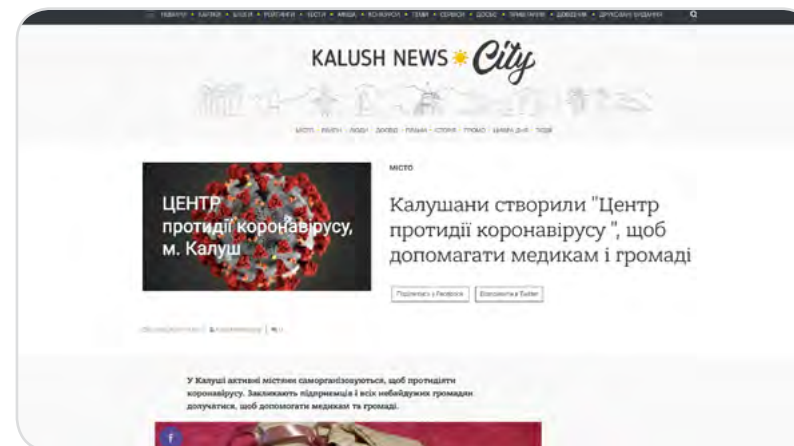
профілактики та лікування

захворювання, викликаного вірусом COVID-19

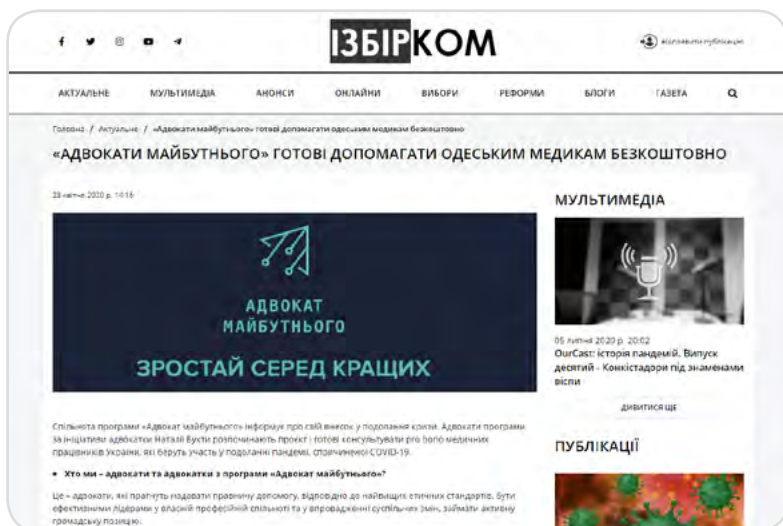
- Стежити за актуальною інформацією щодо допомоги лікарням міста

м. Калуш, Івано-Франківська область

У Калуші активні містяни самоорганізуються в соцмережах, щоб протидіяти коронавірусу. Волонтери шують маски. Власники автівок пропонують свої послуги. Також створено групу [«Центр протидії коронавірусу, м. Калуш»](#), де розміщується оперативна інформація щодо виявлення та

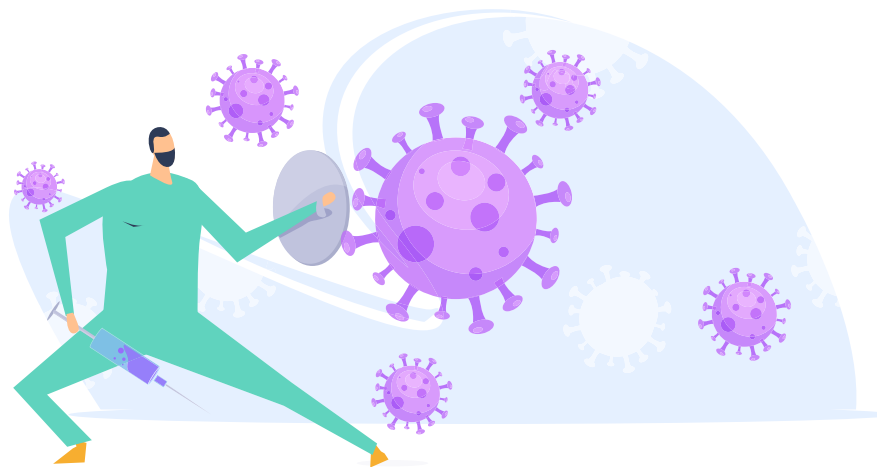
запобігання поширенню COVID-19 в місті. Окрім цього така група – майданчик для об'єднання волонтерів, які зголошують-ся допомагати медикам. Гаслом групи став заклик: «Друзі, мобілізуємось! Об'єднуймо зусилля для захисту наших медиків!»

Одеська область

Спільнота програми «Адвокат майбутнього» заявила про свій внесок у подолання кризи – консультування про bono (дослівно — для суспільного добра) — фраза, яка означає послуги, що надаються добровільно і безкоштовно, для користі громади, особливо для тих осіб, які не мають коштів для оплати цих послуг), для медичних працівників України, які беруть участь у подоланні пандемії, спричиненої COVID-19. Консультації надаються дистанційно в усній або письмовій формах. Формат комунікації — за домовленістю з адвокатом у кожному окремому випадку: електронна пошта, телефон, меседжери тощо.

Надаватимуться консультації з питань медичного, трудового, спадкового, сімейного, житлового права та інших підгалузей права. Також медики можуть звернутися щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних із порушенням карантинних заходів.

ВЗАЄМОДІЯ З БІЗНЕСОМ

Не залишилися поза увагою і представники бізнесу. Хтось перейшов на продажі онлайн, комусь для роботи довелося скористатися різноманітними сервісами для відеоконференцій. Попри складний період представники бізнесу знаходять можливість співпраці з органами місцевого самоврядування. В свою чергу і останні йдуть назустріч.

ПРИКЛАД

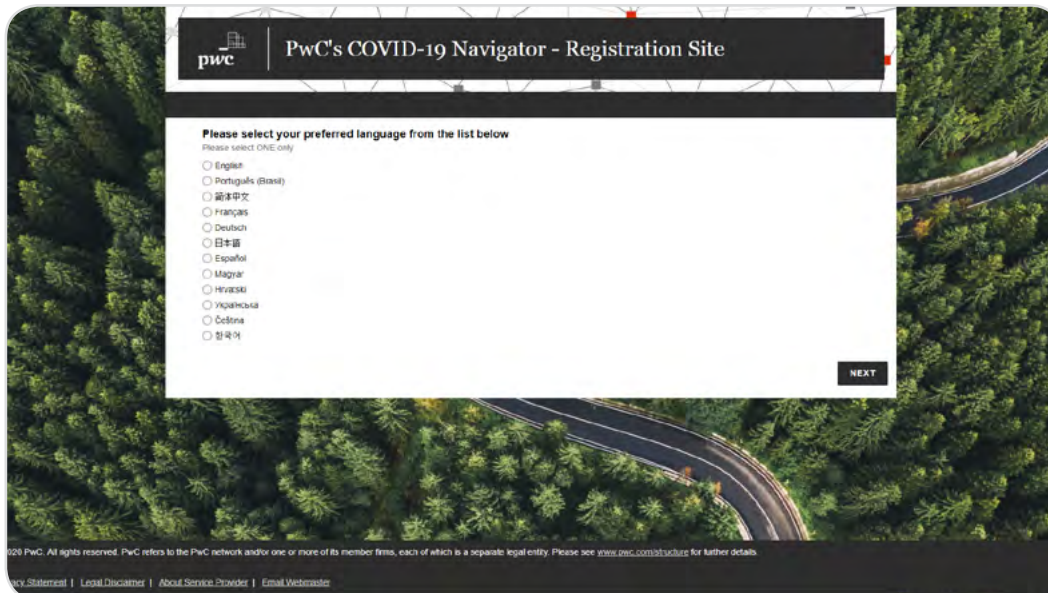
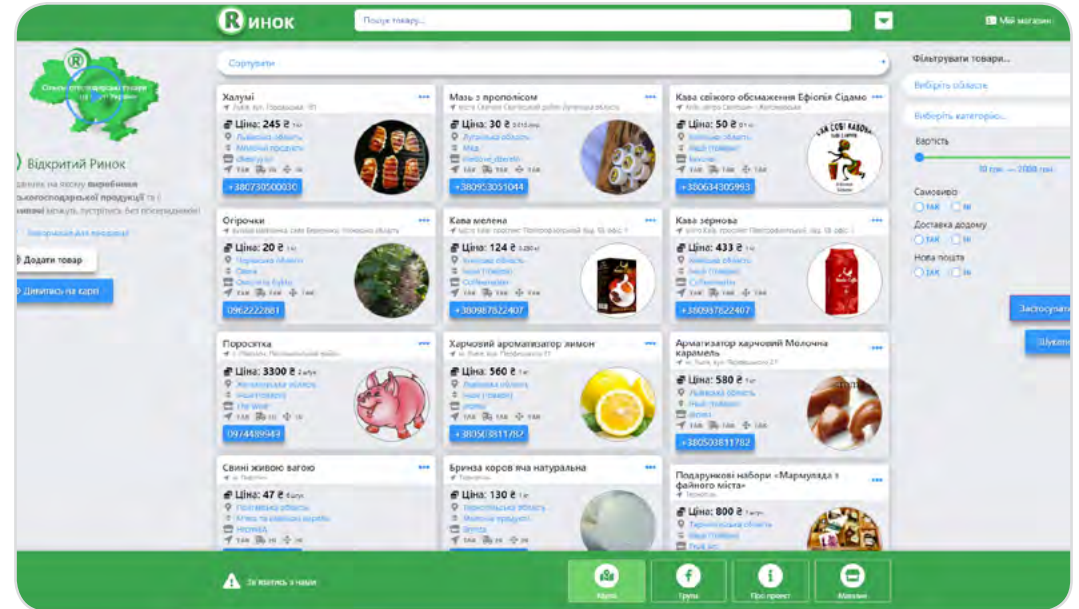
Яскравим прикладом такої взаємодії є Сєверодонецька міська рада

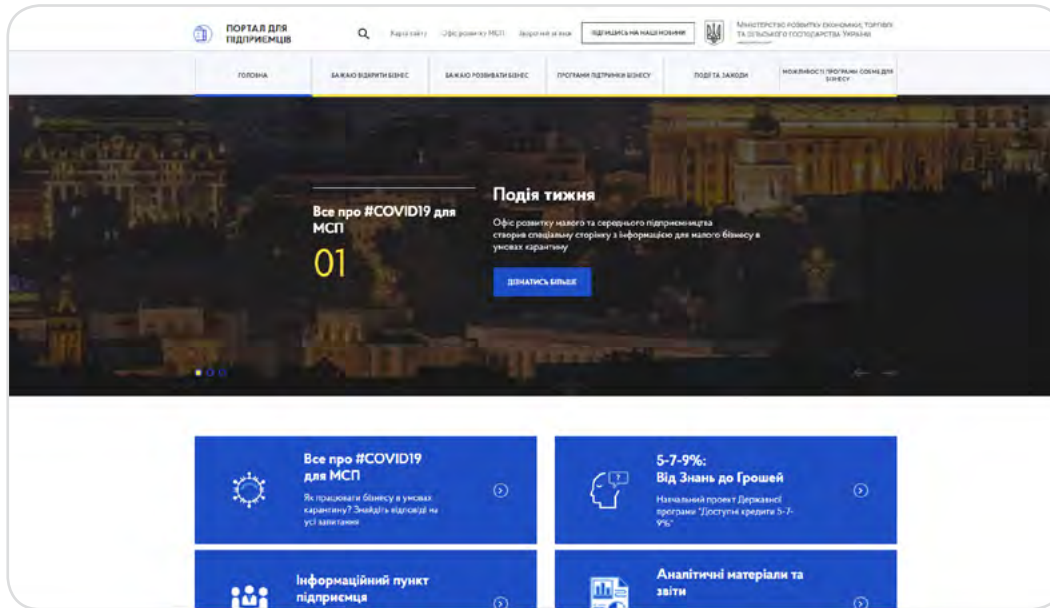
Вже у перший місяць карантину місцевий бюджет відчув зменшення податкових надходжень. Це були результати падіння бізнесу та збільшення безробіття. Шукаючи шляхи підтримки для бізнесу, Департамент економічного розвитку вирішив запровадити новий вид інформаційних послуг. На офіційному сайті з'явилася презентабельна рубрика [«Підтримка бізнесу та працівників в період поширення COVID-19»](#). Ця рубрика була створена для бізнесу і його працівників. Змістовне наповнення і якісна інформація дали свої результати. За відгуками підприємців інформація допомогла їм розібратися з податковими нововведеннями, зменшити кількість походів до податкової. Також в нагоді стала інформація про можливості центру зайнятості щодо виплат з часткового безробіття, перспективами залучення інвестицій та отримання пільгових кредитів.

100% підприємців малого та середнього бізнесу скористалися рекомендаціями та зареєстрували електронні кабінети на сайті податкової служби. Як результат – зменшено час на звітування за перший квартал 2020 року, оскільки направлення звітів відбувалося в електронному вигляді без відвідування податкової служби підприємцями. На цьому міська рада не планує зупинитися і вже працює над розширенням інформаційних послуг для бізнесу та створенням блогу-конференції з економічних питань.

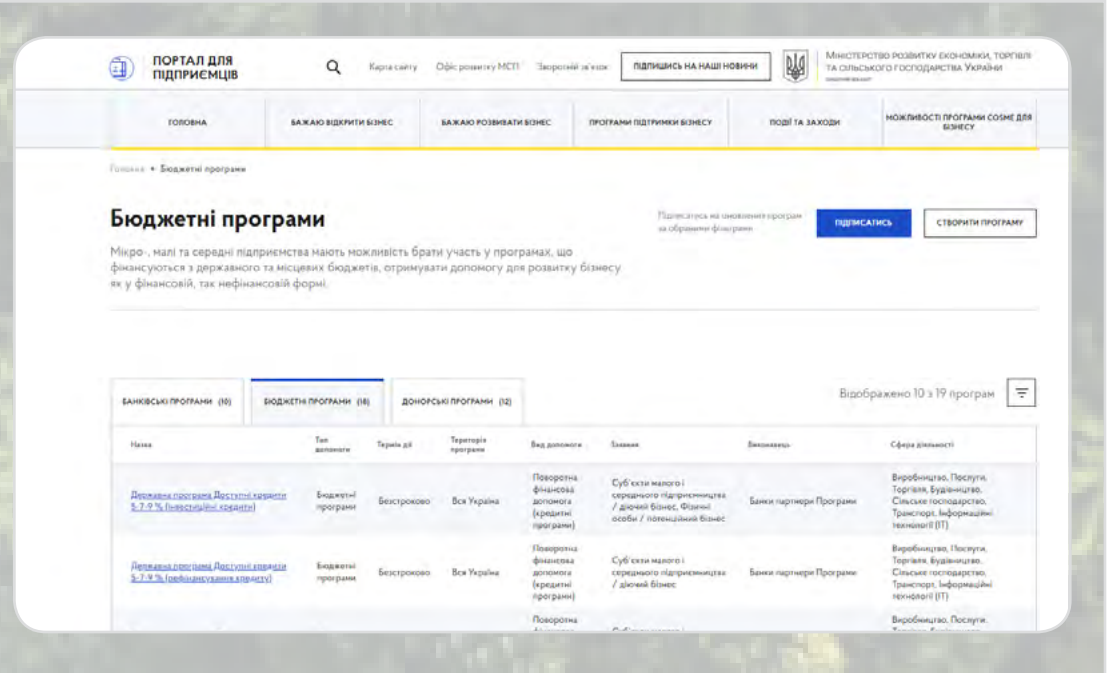
На допомогу сільгосппідприємствам 15 квітня 2020 року стартував проєкт «[Відкритий ринок](#)» – соціальна онлайн платформа для підтримки невеликих сільгосппідприємств. Ініціатори проєкту – громадська організація «Освітньо-аналітичний центр розвитку громад» у партнерстві з Асоціацією міст України. На цьому сайті фермери з усієї України зможуть розмістити інформацію про власну продукцію, а споживачі легко її знайти.

Для представників бізнесу розроблено [навігатор COVID-19](#), що надає можливість оцінити потенційний вплив на бізнес і готовність до реагування. Передбачено три розділи запитань. Вони допоможуть зрозуміти, що зроблено компанією для протидії COVID-19. Оцінюються кризовий менеджмент, персонал, операційна діяльність, поставки, фінанси і ліквідність, податки, торгівельна діяльність, стратегія, бренд.

А Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільсько-го господарства України розроблено «Портал для підприємців», де є інформація для тих, хто бажає розпочати власну справу або ж розвивати свій бізнес. Зокрема, у розділі «бюджетні програми» зібрано пропозиції, що допоможуть як у навчанні, так і у отриманні фінансової підтримки.

Ситуація з пандемією складна, але завжди є вихід. Головне не відкладати на потім, а вже зараз об'єднуватися задля розвитку. Влада і бізнес - не конкуренти, а партнери. Від спільних дій виграють усі... Головне – чути один одного і шукати шляхи вирішення. Цікаво, але дуже часто ми говоримо про одне і теж, але різними словами, розставляючи акценти на дрібницях, хоча і бізнес, і місцева влада хочуть вийти з пандемії з мінімальними втратами. Це не просто слова. Там, де бізнес, громадськість і місцева влада виступають у партнерстві, є гарні результати. Дане питання, попри свою очевидність, доволі складно реалізувати. Але вже проведено дослідження і підготовлено поради.

Карантинні обмеження негативно вплинули на місцеві бюджети. Відповідно до [інформації порталу Openbudget](#) місцеві бюджети в частині податкових надходжень виконано на 30,66%.

Завдяки нормам Закону України [«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби \(COVID-19\)»](#) від 30 березня

2020 року № 540-ІХ органи місцевого самоврядування у 2020 році отримали право приймати рішення про встановлення місцевих податків та/або зборів, якими можуть зменшити ставки єдиного податку.

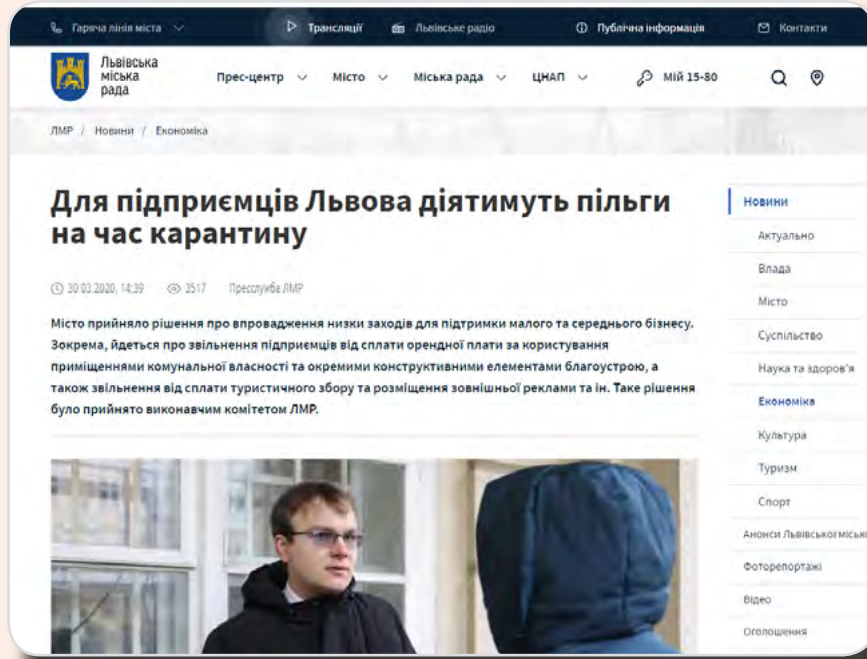
Тобто місцеві ради, у порядку виключення, мають право приймати рішення про зменшення розмірів фіксованих ставок єдиного податку для платників єдиного податку першої та

другої груп у 2020 році. Зокрема, пропонується спрощена процедура без дотримання загальних термінів та регуляторних процедур, визначених законодавством. Однією з перших, такою можливістю скористалася Житомирська міська рада і встановила нульову ставку для платників єдиного податку

Рік	За період	Тривалість	Бюджет	Факт	Код / Назва
2020	Октябрь	Тривалість	Дані	Факт	
Обсяг витрат (млн)					
№	Назва	Спланована сума (млн)	Фактична сума (млн)	Відхилення (млн)	Відхилення у відсотках (до плану, %)
	РАЗОМ	929 833 420 300,00	596 163 919 821,61	333 669 500 478,39	35,21
1	13000000	Подошов надходження	191 131 277 200,00	60 927 601 543,92	39,17
2	24000000	Налоговий надходження	196 740 329 959,13	77 076 251 139,15	39,17
3	38000000	Доходи від операцій з капіталами	666 423 301,04	26 427 626,36	3,99
4	21000000	Від операцій державного управління	9 733 440 907,00	9 683 034 062,40	99,85
5	42000000	Від Сервісних/Служб урядових/неурядових державних/міжнародних організацій/донорських установ	1 756 136 500,00	457 455 679,88	26,04
6	54000000	Цінові отримання	108 478 200,00	168 944 812,28	155,78

першої і другої груп, яким наразі заборонено здійснювати діяльність.

Щоб зовсім не знищити місцевий бізнес, органи місцевого самоврядування прийняли рішення про підтримку, зокрема щодо звільнення від єдиного податку.

[Львівська міська рада звільнила підприємців від сплати орендної плати](#) за користування приміщеннями комунальної власності та окремими конструктивними елементами благоустрою, а також від сплати туристичного збору та розміщення зовнішньої реклами та ін.

[Калуш](#), [Полтава](#), [Шостка](#), [Івано-Франківськ](#), [Чортків](#), [Мостиська](#), [Чернівці](#), [Бердянськ](#), [Черкаси](#), [Кременець](#), [Красилів](#) звільнили бізнес від сплати єдиного податку, а [Мукачівська міська рада](#) також звільнила заклади харчування від сплати за тераси. І ще багато рад підставили плече підтримки бізнесу.

ЗАМІСТЬ ВИСНОВКУ

ПРИТЧА

Однієї ночі в провінції, де знаходився монастир, пройшов сильний снігопад. Уранці учні ледве дісталися до зали для молитов через сніг, що сягав їм до поясу. Коли всі зібралися, учитель почав розмову так:

— Скажіть мені, що потрібно робити в цій ситуації, коли наш монастир засипало снігом?

Один з учнів сказав: — Слід молитися про відлигу.

Другий сказав: — Потрібно сидіти в своїй келії, а сніг хай іде, як ішов.

Третій сказав: — Тому, хто пізнав істину, має бути все одно — чи є сніг чи немає снігу.

Тоді вчитель промовив: — А тепер послухайте мене.

Учні приготувалися слухати глибоку мудрість. Учитель обвів їх поглядом, зітхнув і сказав:

— Лопати в руки — і вперед!

Досить чекати зливи чи якихось негараздів. Вже сьогодні треба брати лопати в руки і розпочинати роботу... Працювати онлайн. Є величезні можливості, головне не відкладати на потім. Полегшити роботу ради і налагодити спілкування з громадою можна в декілька кліків. Прийняття рішень на основі даних, з врахуванням думки громади – вищий пілотаж, краща практика, яка варта наслідування і застосування.

Зібраного у посібнику матеріалу досить, щоб розпочати, відкоригувати свою діяльність з використанням електронних сервісів і започаткувати новий етап у роботі органів місцевого самоврядування – прозорості і доступності, повної інклюзії. Ви зможете підвищити довіру до рішень, що приймаються, зменшити витрати на папір та конверти, а також зробити вагомий внесок в антикорупційну політику ради.

Ми розуміємо, що електронні сервіси постійно змінюються. Щоб не втрачати цікаві ресурси і нові огляди, пропонуємо спільно наповнювати і оновлювати папку на Google-диску [«Електронні сервіси»](#). Так можна поширювати цікаві успішні практики та історії успіху. Як то кажуть «Спільними зусиллями!!!»

МОЖЕ СТАТИ В НАГОДІ

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК
з проведення дистанційних засідань
колегіальних органів місцевого
самоврядування під час карантину,
пов'язаного із коронавірусною
хворобою (COVID-19)

[Практичний посібник з проведення дистанційних засідань колегіальних органів місцевого самоврядування під час карантину.](#) Посібник висвітлює правові та організаційні аспекти проведення дистанційних засідань як під час карантину, так і за звичайних обставин. Використання посібника спростить підготовку дистанційних засідань і дозволить проводити їх ефективно та без порушень. Розроблений експертами Міжнародного республіканського інституту

[Про трудові відносини в умовах запровадження карантину по всій території України у зв'язку з COVID-19 – дайджест №2,](#) розроблений експертами Ради Європи в рамках Програми «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні». Містить приклади локальних актів.

[Відкритий ринок.](#) Це соціальна онлайн платформа для підтримки невеликих сільгоспприємств. Допоможе споживачам відшукати необхідні товари, а фермерам знайти покупців.

[«Індекс місцевої електронної демократії в Україні: видання друге».](#) Аналітичний матеріал, який висвітлює стан місцевої електронної демократії у 25 містах обласного значення.

[ТОП-40 популярних телеграм-ботів в Україні: фінанси, шопінг і відпочинок.](#) За посиланням можна знайти чат-боти, які роблять життя зручнішим – відстежують квитки, допоможуть з шопінгом, фінансами та відпочинком.

[Guide to Open Government and the Coronavirus-](#) посібник успішних практик світу у боротьбі з COVID-19.

**ПРО ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ
В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КАРАНТИНУ
ПО ВСІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ
У ЗВ'ЯЗКУ З COVID-19**

17 березня набри чинності зміни до двох законодавчих актів України, спрямовані на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), зокрема, внесені **зміни до статті 26 Закону України «Про відпустки»**, де передбачається уточнення гарантування надання працівнику відпустки без збереження зарплатної плати за згодою сторін (частина перша статті 26). Так, на законодавчому рівні закріплюється, що у разі встановлення Кабінетом Міністрів України карантину відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» термін перебування у відпустці без збереження зарплатної плати на період карантину не включається у загальний термін, встановлений частиною першою цієї статті (надання працівнику за сімейними обставинами та з інших причин відпустки без збереження зарплатної плати на термін, обумовлений умовою між працівником та власником або уповноваженим ним органом, але не більше 15 календарних днів на рік).

2 квітня набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)». Законом, зокрема, вноситься **зміни до Кодексу законів про працю**

Так вводяться поняття (нові редакції статті 60):

- **дистанційної (надомної) роботи** – форма організації праці, коли робота виконується працівником за місцем його проживання чи в іншому місці за його вибором у тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, але поза приміщенням роботодавця; При дистанційній (надомній) роботі працівник розподіляє робочий час на свій розсуд, значне поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, якщо інше не передбачено у трудовому договорі; загальна тривалість робочого часу не може перевищувати норм, передбачених статтями 50 і 51 КЗпП.
- **звуженого режиму робочого часу** – форма організації праці, якщо допускається встановлення режиму роботи, що є відхиленням від визначеного правилами внутрішнього трудового розпорядку, за умови дотримання встановленої денної, тижневої чи на певний обліковий період (два тижні, місяць тощо) норми тривалості робочого часу.

Також Законом передбачено, що при укладенні трудового договору про дистанційну (надомну) роботу обов'язковим є укладення трудового договору у письмовій формі (стаття 24). Час простоя не в рахунок працівника, в тому числі на період оголошення карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України, опанується

Guide to Open Government and the Coronavirus

